

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan CENTO

**ORGANİK TARIM VE KONVANSİYONEL
TARIMDA SOSYAL ÖĞRENME:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

**ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM
DALI**

OSMANİYE – 2023

**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORGANİK TARIM VE KONVANSİYONEL TARIMDA
SOSYAL ÖĞRENME: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

Hakan CENTO

**ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ
ANABİLİM DALI**

**OSMANİYE
KASIM-2023**

TEZ ONAYI

ORGANİK TARIM VE KONVANSİYONEL TARIMDA SOSYAL ÖĞRENME: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Hakan CENTO tarafından Doç. Dr. Nermin BAHŞİ danışmanlığında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Organik Tarım İşletmeciliği** Anabilim Dalı'nda hazırlanan bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Nermin BAHŞİ
Organik Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı, OKÜ

Üye: Doç Dr. Tugay AYAŞAN
Organik Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı, OKÜ

Üye: Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
Tarım Ekonomisi, Çukurova Üniversitesi

Yukarıdaki jüri kararı Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve /..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Eyyüp TEL
Enstitü Müdürü, Fen Bilimleri Enstitüsü

Bu tez çalışması, OKÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (OKÜBAP_2022_PT2_021) tarafından desteklenmiştir.

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, çizelge ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, bu çalışma sonucunda elde edilmeyen her türlü bilgi ve ifade için ilgili kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını ve bu tezin Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlandığını bildiririm.

Hakan CENTO

ÖZET

ORGANİK TARIM VE KONVANSİYONEL TARIMDA SOSYAL ÖĞRENME: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Hakan CENTO

Yüksek Lisans, Organik Tarım İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nermin BAHŞİ

KASIM 2023, 69 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, sosyal öğrenmenin organik tarım ve konvansiyonel tarım işletmelerinde öğrenme süreci içerisindeki önemini ortaya koymak ve karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Gaziantep merkez ve çevre ilçelerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenen 120 çiftçi ile yürütülen anket çalışması sonucu elde edilen birincil veriler bu çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, konvansiyonel tarım yapan çiftçilerin, organik tarım yapan meslektaşlarına göre üretim teknikleri ve stratejileri hakkında komşularıyla daha fazla iletişim halinde oldukları belirlenmiştir. Geleneksel bilgi kaynakları olarak, ağırlıklı olarak aile büyükleri ve deneyimli çiftçilerden öğrenme eğiliminde oldukları görülmüştür. Çiftçilerin çoğunluğu (%66,7) tarımsal üretimin izleyerek ve gözlemleyerek öğrenilebileceğini düşünmektedir. Köy toplantıları, tarımsal üretim sorunlarının tartışılması ve çözüm önerilerinin sunulması için önemli bir platform olarak görülmektedir. Bu çalışma, Gaziantep ilindeki organik ve konvansiyonel çiftçiler arasında bilgi edinme ve sosyal öğrenme süreçlerinde önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, organik tarım yapan çiftçilerin bilgiyi daha formal ve belki de daha modern kaynaklardan alma eğiliminde olabilecekleri varsayımını desteklemektedir. Çalışmanın sonuçları, yerel ve ulusal tarım politikalarının, çiftçilerin değişen bilgi ihtiyaçlarına uygun bir şekilde çeşitlenmiş ve dinamik bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Organik tarım, Konvansiyonel tarım, Sosyal öğrenme, Gaziantep, Tarımsal üretim

ABSTRACT

SOCIAL LEARNING IN ORGANIC FARMING AND CONVENTIONAL FARMING: A COMPARATIVE ANALYSIS

Hakan CENTO

MSc, Organic Agricultural Management Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nermin BAHŞI

November 2023, 69 pages

The aim of this study is to reveal the importance of social learning in the learning process in organic agriculture and conventional agricultural enterprises and to analyze it comparatively. The primary data obtained as a result of the survey conducted with 120 farmers determined according to the simple random sampling method from Gaziantep center and surrounding districts constitute the main material of this study. According to the findings, it has been determined that conventional farmers are in more communication with their neighbors about production techniques and strategies than their organic farming counterparts. It has been observed that they tend to learn mainly from family elders and experienced farmers as traditional sources of knowledge. The majority of farmers (66.7%) think that agricultural production can be learned by watching and observing. Village meetings are seen as an important platform for discussing agricultural production problems and presenting solution suggestions. This study reveals that there are significant differences in the knowledge acquisition and social learning processes between organic and conventional farmers in Gaziantep province. The findings support the assumption that organic farmers may tend to obtain information from more formal and perhaps more modern sources. The results of the study show that local and national agricultural policies should adopt a diversified and dynamic approach in line with the changing information needs of farmers.

Keywords: Organic Agricultural, Conventional Farming, Social learning, Gaziantep, Agricultural production

*Bu çalışma; Hayallerime yön veren ve
geleceğe dair umutlarımı yeşerten;
bilgelik ve yenilikçilik yoluyla bana
ilham olan Mustafa Kemal ATATÜRK'e
ve geçen her günün tecrübesini
biriktirerek, bugünden 30 yıl sonrasında,
umuyorum ki, daha da bilge, daha da
ileri görüşlü ve yeniliklerle dolu bir
hayata adım atmış olacak olan
gelecekteki benliğime ithaf ediyorum...*

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimim dahil, yüksek lisans eğitiminde de her anlamda, her aşamada gelişmeme, öğrenmeme, kendimi oluşturmama yardımcı olan ve her ulaşmak istediğimde yanımda olan danışman hocam sayın Doç. Dr. Nermin BAHŞİ'ye ve bu zor dönemde yüksek lisans tez savunmama zaman ayırıp katılan jüri üyeleri Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK ve Doç. Dr. Tugay AYAŞAN hocalarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ayrıca yüksek lisans sürecini birlikte geçirdiğim dönem arkadaşım Dilruba ALTUNTAŞ'a, tez sürecim boyunca maddi manevi desteğini asla esirgemeyen Babam Miktat CENTO'ya, annem Ayşe CENTO'ya ve abilerim Mehmet CENTO ve Adem CENTO'ya en samimi duygularım ile sonsuz teşekkür ve minnet duyarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	
TEZ BİLDİRİMİ	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İTHAF SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	11
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	14
4.1 Çiftçilerin Demografik Özellikler	14
4.2 Çiftçilerin Tarımsal Eğitim Durumları	17
4.3 Çiftçilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları.....	18
4.4 Organik Tarım Bulguları	20
4.5 Sosyal Öğrenme ve Tarımsal Üretim Bulguları	25
4.6 Tarımsal Yeniliklerin Katkı Durumu	40
4.7 Çiftçilerin İletişim Araçlarını Kullanma Durumu	43
4.8 Çiftçilerin Sosyal Öğrenme Bulguları	45
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	51
KAYNAKÇA	56
ÖZGEÇMİŞ.....	59
EKLER.....	60

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Gaziantep il /ilçe çiftçi anket dağılımları.....	12
Çizelge 3.2. Çiftçilerin tarımsal ve sosyal öğrenme bulguları güvenilirlik analizi	13
Çizelge 4.1. Çiftçilerin cinsiyet dağılımları	14
Çizelge 4.2. Çiftçilerin yaş dağılımları	14
Çizelge 4.3. Çiftçilerin öğrenim durumları	15
Çizelge 4.4. Çiftçilerin aile birey dağılımları	15
Çizelge 4.5. Tarım dışı yapılan işler	16
Çizelge 4.6. Çiftçilerin tarımsal faaliyet türleri.....	16
Çizelge 4.7. Çiftçilerin arazi mülkiyet durumları.....	16
Çizelge 4.8. Çiftçilerin arazi büyüklük bulguları	17
Çizelge 4.9. Çiftçilerin Mesleki Eğitim Durumları	17
Çizelge 4.10. Çiftçilerin alınan eğitim süreleri ve türleri.....	18
Çizelge 4.11. Çiftçilerin tarımsal üretim öğrenme yerleri	18
Çizelge 4.12. Çiftçilerin çevrelerine tarımsal üretimi öğretme durumları	19
Çizelge 4.13. Tarımsal faaliyetlerde yardım gerektiğinde başvurulacak yer	19
Çizelge 4.14. Çiftçilerin ailesi ile çalışma ve öğrenme durumları	19
Çizelge 4.15. Katılımcıların tarımsal kooperatif, dernek vb. katılma durumları	20
Çizelge 4.16. Çiftçilerin Organik tarım ve arazi bulguları.....	21
Çizelge 4.17. Organik tarımı ilk duyulduğu kaynak.....	21
Çizelge 4.18. Çiftçilerin organik tarımı ilk duyma zamanları.....	22
Çizelge 4.19. Çiftçilerin organik tarımı duyma ve başlama arasında geçen süre.....	22
Çizelge 4.20. Organik tarımı ne kadar süredir yapmakta	22
Çizelge 4.21. Organik tarım yapma kararında etkili olan kişiler	23
Çizelge 4.22. Çiftçilerin organik tarıma yönelme nedenleri	23
Çizelge 4.23. Çiftçilerin organik tarıma devam etme bulguları	24
Çizelge 4.24. Organik tarımı tavsiye etme durumu ve nedenleri	24
Çizelge 4.25. Öneri üzerine organik tarıma başlama durumu	25
Çizelge 4.26. Tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilme durumu	25
Çizelge 4.27 Organik tarım yapma durumu ile tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilme durumu.....	26
Çizelge 4.28. Tarımsal üretim de zorlanılan durumlar	27

Çizelge 4.29. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre tarımsal bilgileri öğrenme kaynakları	31
Çizelge 4.30 Sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlama durumu .	33
Çizelge 4.31. Organik tarım yapma durumu /Sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım durumu	34
Çizelge 4.32. Çevresine tarımsal üretim hakkında bilgi verip, girdi ve ekipmanların nasıl kullanılması gerektiğini anlatma durumu.....	34
Çizelge 4.33. Faaliyet alanınız ile ilgili yenilikleri takip etme durumu.....	35
Çizelge 4.34. Faaliyet alanı ile ilgili yenilikleri takip etme / organik tarım yapma bulguları.....	35
Çizelge 4.35. organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklı konularda tarımsal yenilikleri takip etme kaynakları	38
Çizelge 4.36. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda kullanma durumu	39
Çizelge 4.37. Tarımsal yenilikleri kullanmama durumu.....	39
Çizelge 4.38. Organik tarım yapma durumu/ Tarımsal yeniliklerin görüldüğü anda uygulanması.....	40
Çizelge 4.39. Organik tarım yapma durumu/ Tarımsal yeniliklerin görüldüğü anda uygulanmama nedeni.....	40
Çizelge 4.40. Öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlama durumu	40
Çizelge 4.41. Tarımsal Yeniliklerin Üretime Katkı Sağlama Durumu / Organik Tarım Yapma Durumu.....	41
Çizelge 4.42. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre öğrenilen yeniliklerin katkı sağlama durumları	42
Çizelge 4.43. İletişim araçlarını kullanma ve organik tarım yapma durumları.....	44
Çizelge 4.44. Çiftçilerin sosyal öğrenme bulguları (1= Kesinlikle Katılıyorum 5=Kesinlikle katılmıyorum).....	46
Çizelge 4.45. Mann-Whitney U Testi sonuçları.....	48
Çizelge 4.46. Sosyal öğrenme ile ilgili ifadelerin organik tarım yapma/yapmama durumuna göre karşılaştırılması.....	50

1. GİRİŞ

Günümüzde, tarım sektörü giderek karmaşıklaşan zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. İklim değişikliği, doğal kaynakların sınırlı olması, nüfus artışı ve teknolojik ilerlemeler, tarımsal üretimde sürdürülebilir ve verimli çözümleri zorunlu kılmaktadır. Hızla gelişen teknoloji ve değişen pazar koşulları karşısında çiftçilerin bilgiye olan gereksinimleri büyük ölçüde artmış ve çeşitlenmiştir (Cento ve Bahşi, 2022). Hızla ve küresel olarak değişen ekonomilerde ve toplumlarda, rekabetçi kalabilmek için dış veya yeni bilgilere erişim esastır (Leta ve ark., 2018). Tarımda bilgi elde edebilmek için yayım elemanları, medya, diğer çiftçiler vb. pek çok bilgi kaynakları bulunmaktadır. Tarımsal yapının güçlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanmasında, yeniliklerin kolayca benimsenmesi ve yayılmasının sağlanabilmesi için çok çeşitli bilgi kaynaklarının etkilerinin bilinmesi ve sonuçların değerlendirilerek uygulamaya aktarılması oldukça önemlidir (Kızılaslan ve Ünal, 2013). Leta ve ark. (2018), bilgi, teknoloji ve tarımsal girdilere erişimin küçük ölçekli çiftçiler arasında eşit olmayan bir şekilde dağıldığını ve sosyal öğrenmenin çoğu çiftçi tarafından bu eşitsiz dağılımla başa çıkmak için yaygın olarak uygulandığını belirtmektedir.

Sosyal öğrenme, deneyimlerimizi, fikirlerimizi ve çevremizi başkalarıyla paylaştığımızda ortaya çıkan yinelemeli bir yansıma sürecidir (Keen ve ark., 2012). Sosyal öğrenme, diğer insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenme olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 2001). İnsanların daha geniş sosyo-ekolojik sistemlere fayda sağlayacak şekillerde birbirlerinden öğrendikleri bir toplumsal değişim sürecidir. Farklı sosyal bağlamlar, insanların o ortamda ne yaptığını gözlemleyerek bireylerin yeni davranışlar edinmesine izin vermesidir (Wikipedia, 2022). Sosyal öğrenme sistemlerinde, yeni davranış kalıpları, doğrudan deneyimler yoluyla, diğerlerinin davranışlarını gözlemleyerek veya bir grup içindeki etkileşimlerle (örn. rol modellerini taklit ederek) edinilebilir (Bandura, 2001; Pahl-Wostl, 2006; Leta ve Ark, 2018). Sosyal öğrenme teorisinde, başkalarının davranışları ve bu davranışların gözlenmesine dayalı bir dolaylı öğrenmeden söz edilmektedir (Bandura, 2001). Bu kavram, öğrenenler ve çevreleri arasında yinelemeli bir geri bildirim olduğunu varsayar, yani öğrenen çevreyi değiştirir ve bu değişiklikler öğreneni etkiler (Pahl-Wostl, 2006).

Tarımda sosyal öğrenme, çiftçiler arasında geleneksel ve modern tarım uygulamalarıyla ilgili bilgi transferini içerir. Bu süreç, bireyler arası etkileşimler, çiftçi toplulukları, eğitim programları ve diğer sosyal mekanizmalar aracılığıyla gerçekleşebilir. Bu süreç, geleneksel tarım uygulamalarından modern teknolojilere geçişte, yeni tarım yöntemlerinin benimsenmesinde ve sorunlara çözüm arayışında önemli bir rol oynamaktadır. Conley ve Udry (2001), her çiftçinin diğer çiftçilerin çiftçilik faaliyetlerini gözlemlediğini, deneylerin sonuçları hakkında bilgi aldığını, daha sonra bu bilgileri kullanarak teknoloji ile ilgili kendi görüşünü güncelleyerek, bir sonraki sezon için ekimle ilgili kararlar alacağını belirtmektedir. Benzer sosyal statüye, ekonomik duruma, eğitim geçmişine ve üretim özelliklerine sahip bir grup çiftçi hanesinde, yüz yüze gözlem ve iletişimin potansiyel teknoloji benimseyenleri ikna etmede en etkili yöntem olduğu bulunmuştur (Li et al, 2018). Leta ve Ark (2018), tarım ve kırsal kalkınmada büyük ölçüde yapılandırılmamış ve resmi olmayan toplu ortamlarda sosyal öğrenme uygulandığını vurgulamaktadır. Ben Yishay ve Mobarek (2019), tarımsal yayım hizmetlerinin sosyal öğrenmenin iletişim stratejilerine dahil edilmesiyle geliştirilebileceğini belirtmektedir.

Yeni tarımsal yöntemlerin benimsenmesinde ve sorunlara çözüm arayışında olumlu etkilerine rağmen, sosyal öğrenme tarımda bazı olumsuz etkilere de neden olabilir. Tarımda sosyal öğrenmenin olumsuz yönleri, genellikle geleneksel tarım uygulamalarının sürdürülmesi, çevresel sorunlar, doğal kaynakların yanlış kullanımı ve sosyal adaletsizlik gibi konuları içerebilir. Bazı durumlarda, çiftçiler ailelerinden veya yerel topluluklarından öğrendikleri geleneksel tarım yöntemlerini sürdürmeye devam edebilirler. Bu, daha verimli ve sürdürülebilir tarım yöntemleriyle tanışma ve bu yöntemleri uygulama şansını azaltabilir. Aşırı su kullanımı, toprak erozyonu ve kimyasal gübrelerin aşırı kullanımı gibi faktörler, doğal kaynakları etkileyerek çevresel sorunlara neden olabilir. Sosyal öğrenme yoluyla edinilen bilgiler, doğal kaynakların yanlış veya sürdürülemez şekillerde kullanılmasına neden olabilir. Bu durum, toprak sağlığını, su kaynaklarını ve biyoçeşitliliği olumsuz etkileyebilir. Geleneksel tarım uygulamalarının sürdürülmesi, modern ve daha verimli tarım teknolojilerinin benimsenmesini engelleyebilir. Bu da üretkenliği ve geliri artırma potansiyelini kısıtlayabilir. Sosyal öğrenme, kendi içinde kısıtlı bir bilgi setini iletebilir. Bu durum, yeni tarım teknikleri veya yöntemlerine yönelik yenilikleri teşvik

etmeyebilir ve sektörde inovasyon eksikliğine yol açabilir. Bu olumsuz yönler, tarımsal uygulamalarda sürdürülebilirlik, çevre koruma gibi önemli konuların göz önüne alınmasını gerektirir. Çiftçilerin, araştırmacıların ve politika yapıcılarının bu konuları dikkate alarak daha sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmeleri önemlidir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü-Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAOSTAT) verilerine göre dünyada 480 milyon 244 bin çiftçi bulunmakta olup; Türkiye’de toplam çiftçi sayısı ise 2 milyon 172 bindir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022). 2018’de dünyanın toplam tarım arazisi alanının 47,9 milyon km² olduğu tahmin edilmektedir (Knoema.com, 2021). Çin, dünyada en fazla tarım arazisine sahip ülkedir. 2018 itibariyle, Çin’deki tarım arazisi alanı 5,29 milyon km² olup, dünya tarım arazisi alanının %11,03’ünü oluşturmaktadır. En fazla tarım arazisine sahip diğer ülkeler ise Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Brezilya ve Kazakistan’dır. Bu ülkelerin toplam tarım alanı dünya tarım alanlarının %36,43’ünü oluşturmaktadır (Knoema, Cereals area harvested 2021). Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (FİBL) tarafından hazırlanan The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2021 yılı raporuna göre dünyada 72,3 milyon hektar alanda organik tarım yapılmaktadır. Dünyada en fazla alana sahip ülke (%49,6) yaklaşık 35,9 milyon hektar (ha) alanla Okyanusya’dır. Türkiye’nin de içerisine dahil olduğu Avrupa (%22,9) 16,5 Milyon ha, Latin Amerika 8,3 milyon ha (%11,5), Asya 5,9 milyon ha (%8,2), Kuzey Amerika 3,6 milyon ha (%5) ve Afrika 2 milyon ha’dır (%2,8). Dünya’da en fazla organik tarım üreticisi 1.366.226 üreticiyle Hindistan’dır. Türkiye ise bu ülkeler arasında 74.545 üreticiyle 7. sırada yer almaktadır. Ülkemizdeki organik üretim alanı ise 216.863,10 hektardır. Ayrıca doğadan toplama yöntemi ile organik toplamacılıkta yapılmakta olup; doğadan toplama üretim alanı ise 24.334,03 hektardır. Gaziantep’te ise toplam organik tarımsal üretim yapan çiftçi sayısı 73 kişidir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022).

Organik üretim ve konvansiyonel tarım işletmeleri arasındaki farklı yöntemler, sadece tarımsal üretimdeki ekolojik etkileri değil, aynı zamanda sosyal öğrenme süreçlerini de etkileyebilir. Bu iki tarım yaklaşımı arasındaki sosyal öğrenme dinamiklerini anlamak, çiftçilerin bilgi ve deneyimlerini paylaşma, sürdürülebilirlik konusunda

birlikte çalışma ve sektördeki yenilikleri teşvik etme potansiyelini keşfetmemize yardım edebilir. Bu çalışmada, Gaziantep ilinde organik tarım faaliyeti yürüten ve konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin, bilgi edinme ve öğrenme kaynakları araştırılarak, sosyal öğrenmenin etkisi karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, sosyal öğrenmenin organik tarım ve konvansiyonel tarım işletmelerinde öğrenme süreci içerisindeki önemini ortaya koymak ve karşılaştırmalı olarak analiz etmektir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Conley ve Udyr (2001), *Social Learning Through Networks: The Adoption of New Agricultural Technologies in Ghana* isimli çalışmalarında Gana bölgesinin doğu kısmındaki köylerde 21 aydan fazla bir süre içerisinde yaklaşık 450 kişiye anket çalışması uygulamışlardır. Bölgedeki çiftçilere yeni tarım sistemlerini ve gübre kullanımları ile ilgili çalışmalar ve sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan sık aralıklarla girdiler ve çıkışlar hakkında arsa düzeyinde veriler toplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda, sosyal öğrenmenin çiftçilerin diğer meslektaşlarının nasıl öğrendiğini de içeren karmaşık ve daha üst düzey akıl yürütme faaliyetlerini içerdiğini belirtmişlerdir. Yapılan anketler ve 21 aylık gözlem süreci sonucunda ise; sosyal öğrenme yolu ile çiftçilere her konuda ayrı ayrı bilgi verilmiştir. Daha sonra ise belirli süreç içerisinde bu bilgilerin tüm çiftçiler arasında öğrenildiği ve uygulanmaya başlandığı görülmüştür. Sosyal öğrenmenin tarım üzerinde ve tarımsal sistemleri öğrenme açısından ciddi olumlu etkilere sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Hinrichs ve ark. (2004) *Social Learning and Innovation at Retail Farmers' Markets* başlıklı çalışmalarında, perakende çiftçi pazarlarının genel olarak "sivil tarımda" kilit kurumlar olarak görüldüğünü, ancak küçük işletme girişimciliğinin nasıl teşvik edildiği hakkında çok az şey bilindiğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmada, satıcı inovasyonunda sosyal öğrenmenin rolü incelenmektedir. Çalışma kapsamında müşterilerle sosyal öğrenme yolu ile etkileşim kurulmuş ve bu etkileşim yönteminin satıcılar tarafından daha yenilikçi pazarlama konusunda etkiyi arttırıp, ürünlerin satımında daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca sosyal öğrenme konusundaki eğitimlerin satıcıların çiftçi pazarının ötesinde ek pazarlara yönelme olasılığını arttırdığı tespit edilmiştir.

Munshi (2004), Hindistan bölgesinde pirinç ve buğday yetiştiricilerinin bulunduğu heterojen bir popülasyonda yaptığı çalışmada, özellikle yeni teknoloji performansının komşuların gözlemlenmeyen özelliklerine duyarlı olması durumunda, sosyal öğrenmenin daha zayıf olacağını göstermek istemiştir. Araştırmada, çiftçiler arasındaki bilgi akışının pirinç yetiştiricileri arasında kısıtlandığı yönünde sonuca varılmıştır. Riskten kaçınan yetiştirici, riskleri azaltmak için dış kaynaklardan ve

komşularından kendisine sunulan bilgileri kullanmışlardır. Ancak yeni teknolojiyi deneyen çiftçiler riskleri manipüle etmek için hiçbir girişimde bulunmamışlardır. Buğday ve pirinç birçok yönden benzer ürünlerdir ve her iki ürün içinde 1960'ların sonlarında aynı anda yeni yüksek verimli çeşitler tanıtılmıştır. Bununla birlikte, ülkenin pirinç yetiştirme bölgelerinin, yetiştirme koşullarında çok daha fazla heterojenlik ile karakterize olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, pirinç için yeni teknolojilerin gözlemlenmesi zor olan koşullara karşı hassas olduğu bulunmuştur. Beklendiği gibi, sosyal öğrenmenin pirinç yetiştiricileri arasında daha zayıf olduğu sonucuna varılmıştır. Bu görüşle tutarlı olarak, pirinç yetiştiricileri, muhtemelen sosyal bilgi eksikliğini telafi etmek için kendi topraklarında daha fazla çalışma yapıyor gibi görünmektedir.

Durlauf ve Fafchamps (2005)'e göre sosyal öğrenme; bilgiyi, kolektif eylemi, yatırımı ve ticareti kolaylaştırdığı için ekonomik büyüme ve kalkınma için bir araçtır. Özellikle hem inovasyon hem de iyi kurumların ekonomik verimlilik gibi faktör gibi birikimi için sosyal öğrenmenin vazgeçilmez olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal kavram, bu bakımdan kurumsal kalite ile ekonomik performans arasındaki 'kayıp halka'dır, geçiş ve gelişme ortamlarında etkisi daha fazladır.

Pesanayi (2007), Investigating learning interactions influencing farmers' choices of cultivated food plants adlı çalışmasında Zimbabwe'deki kırsal çiftçileri içeren uygulama topluluklarında çevresel öğrenmenin, nesiller arası bilgi paylaşımının çiftçiden çiftçiye etkileşimlerin en önemli yaygın öğrenme etkileşimlerinden biri olduğunu bulmuştur. Çalışmada ayrıca, çiftçilerin verecekleri yanıtları öğrenme açısından; risk ve belirsizliğin çiftçilerin birbirleriyle etkileşim kurmaları için önemli motive edici bir faktör olduğu belirlenmiştir.

Schneider ve ark. (2009) tarafından İsviçre'de gerçekleştirilen Social Learning Processes in Swiss Soil Protection—The 'From Farmer- To Farmer' - "Çiftçiden Çiftçiye" adlı proje kapsamında, toprak koruma, doğa koruma, sürdürülebilir toprak yetiştirme ve toprak ekimi konularında çiftçileri doğru yönlendirmek amacıyla çeşitli filmler üretilmiş ve bu filmler çiftçilere izletilmiştir. Filmlerde uzmanlar, bilim insanları ve aktörlere yer verilmiştir. Filmlerin sunumları, kurumsal çevreyi olumlu

yönde etkileyerek toplu öğrenme için fırsatlar yaratmıştır. Bu da çiftçilerin toprak koruma konusuna ve bu konudaki bilgilere daha olumlu tepkiler vermesiyle sonuçlanmıştır. Bu projede, toplumsal yapıların ve bireysel üyelerin dahil olduğu ve sosyal öğrenme süreçlerine olumlu bir yanıt verilebildiği, ayrıca toplum temsilcilerinin yüz yüze öğrenme süreçlerini daha etkili öğrenme biçimlerine dönüştürmeyi mümkün kıldığı kanıtlanmıştır. Ayrıca, çiftçiler, uzmanlar ve bilim insanları arasında bilginin birlikte üretilmesiyle sonuçlanan sosyal öğrenmenin, daha sürdürülebilir tarıma doğru ortak bir ilerlemeyi gerektirdiği sonucuna varılmıştır.

Morgan (2011), Social Learning among Organic Farmers and the Application of the Communities of Practice Framework başlıklı çalışmasında gerçekleştirdiği gözlemlerle konvansiyonel tarımdan organik tarıma dönen üç grup çiftçi ile organik çiftçiler arasındaki sosyal öğrenme süreçlerini incelemiştir. Bu süreçte çiftçiler, sosyal öğrenme bağlamında bilgi edindikçe ve organik tarımın anlamını daha iyi anladıkça, gruplar arasında farklılaşma ve ayrışmanın ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Ancak çalışma, çiftçilerin tek bir iyi tanımlanmış organik tarım kavramına bağlı kalamayacağını da göstermiştir. Ayrıca, çiftçilerin organik tarımı ve sosyal öğrenme kavramını birbirlerinden öğrendikleri bir gerçektir. Bu, çiftçilerin birbirleriyle etkileşimde bulunarak deneyimlerini paylaştıklarını ve organik tarımın pratiklerini birbirlerinden öğrendiklerini göstermektedir. Sosyal öğrenme süreci, çiftçilerin birbirleriyle etkileşime geçerek bilgi ve anlayışlarını geliştirdikleri bir platform olarak işlev görmektedir.

Nykvist (2013), “Does Social Learning Lead to Better Natural Resource Management? A Case Study of the Modern Farming Community of Practice in Sweden” isimli çalışmasında İsveç’te büyük ölçekli tarımsal faaliyet yapan çiftçilerin aralarında iletişim ve sosyal öğrenmenin tarımsal anlamda kaynak yönetimini daha iyi hale getirip getirmediğini, daha verimli ve sağlıklı çalışmalara olanak verip vermediğini araştırmıştır. Bu çalışma, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında pozitif bir nedensellik ilişkisi olup olmadığı üzerine tasarlanmış ve çalışmada değişkenleri rafine etmeyi amaçlayan bir uyum yöntemi uygulanmıştır. Çalışmada ayrıca, diğer çalışmalardan elde edilen farklı sonuçlar ile kullanılan teorileri de karşılaştırmaktadır. Yine, çalışma kapsamında, sosyal öğrenmenin doğal kaynak yönetimi ile alakası

araştırılmıştır. Bu bağlamda, sosyal öğrenmenin doğal kaynak yönetimi ile tek başına kullanıldığında etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Sosyal öğrenme yalnız başına kullanıldığında yetersiz kalmış ve katılımcılar tarafından desteklenmediği belirtilmiştir.

Shaijumon (2018) Social learning in information diffusion and capability of farmers adlı araştırmasında sosyal ağ örüntüsünü anlamak amacıyla çiftçilerin bilgi yayılımında ve yeteneklerinde sosyal ağların önemini ampirik olarak analiz etmektedir. Birincil veriler kullanılarak ampirik bir analiz gerçekleştirmiştir. Çalışma Hindistan'ın Thiruvaiyaru kasabasında, kırsal alanlarda bulunan 170 çiftçi ile gerçekleştirilmiş olup, çiftçiler arasında iyi yönlendirilmiş sosyal ağların, tarımın verimliliğini artırabileceği ve bu da tarıma bağımlı nüfusun yaşam standardını yükselteceği ifade edilmiştir.

Karubanga ve ark. (2017) "How farmer videos trigger social learning to enhance innovation among smallholder rice farmers in Uganda" başlıklı çalışmalarında, Uganda'nın Kamwenge bölgesindeki Mahyoro alt ilçesinde pirinçle ilgili videoları yaymak için sekiz köyü araştırma kapsamına dahil etmişlerdir. Bu kapsamda, 48'i çiftçi tartışma grupları tarafından gerçekleştirilen, toplam 170 köylü ile anket yapılmıştır. Yapılan video çalışması sonucunda, gösterimi sağlanan (ürünlerin sıralara ekimi, yabancı ot kontrolü, ekim için tohum seçimi) konular doğrultusunda çiftçilerin çoğunda sıralara daha düzenli tohum ektiğini, yabancı otları zamanında kontrol ettiğini ve ekim için tohumlarını daha detaylı seçtiği görülmüştür. Çiftçilerin en iyi öğrenme şeklinin diğer çiftçilerden öğrendikleri bilinen bir gerçektir. İzletilen videolar doğrultusunda videoların yararları ve verilen bilgiler sadece izleyenler ile sınırlı kalmamakta izlemeyenlere kadar uzanmaktadır. Yapılan video çalışmaları, saha görevlilerinin işini de kolaylaştırmıştır.

Maertens (2017) tarafından yapılan analiz çalışmaları sonucunda Hindistan'da ve çevre köylerde 3 köyde anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, sosyal öğrenmenin önem sırasına göre bir dengeye sahip olduğu gösterilmiştir. Yani, çalışmada çiftçilerin köylerindeki normal komşularının deneylerinden veya fikirlerinden ziyade, seçilmiş

bir çiftçi grubunun deneylerinden ve fikirlerinden öğrenmeye daha eğilimli oldukları sonucuna varılmıştır.

Leta ve ark. (2018), Etiyopya tarımında sosyal öğrenmeyi analiz ettiği çalışmalarında, sosyal öğrenme yoluyla bilginin edinilme ve teknolojinin transfer edilme hızının nispeten yavaş olduğunu ancak, yalnızca Etiyopya'da değil, aynı zamanda tüm dünyada küçük ölçekli çiftçiler için tarımsal yayım hizmetlerine, teknolojilerine ve girdilere yetersiz veya adaletsiz erişim için hayati bir başa çıkma mekanizması olmaya devam ettiğini vurgulamaktadır.

Li ve ark. (2018), Çin'de yaptığı çalışmada, sosyal öğrenmenin rolünün teknolojik özellikler farklılaştığında değiştiğini kanıtlamıştır. Komşulardan öğrenmenin emek yoğun ve yüksek vasıflı teknolojilerin benimsenmesini teşvik edeceğini, ancak bu tür bir öğrenmenin sermaye yoğun teknolojilerde iyi çalışmadığını belirtmektedir. Gösteri alanlarından öğrenmenin ise, sermaye yoğun ve yüksek vasıflı teknolojilerin yayılması üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu, emek yoğun teknolojilerde iyi sonuç vermediğini belirtmiştir.

Tran ve ark. (2018), sosyal öğrenmenin, deneyimsel ve deneysel bilginin coğrafi sınırlar arasında benimsenmesini ve yayılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynadığını, evde, kafelerde veya aile içi kutlamalarında yapılan standart toplantıların deneyim ve bilgi aktarım alabileceği ortamlarda bulunabilecekleri veya tarım faaliyetleriyle ilgili ortak sorunları ele alabilecekleri faydalı öğrenme platformları sağladığını belirtmekte ve bu ortamların sosyal öğrenmenin kırsal uygulama topluluklarında doğal olarak var olduğunu doğruladığını ifade etmektedir.

Dooley (2020), “An Ethnographic Look into Farmer Discussion Groups through the Lens of Social Learning Theory” isimli çalışmasında yetişkin bilişsel öğrenme teorisi perspektifinden anlaşıldığı gibi sosyal öğrenmenin çiftçi tartışma grupları ile etkileşimleri yoluyla gerçekleşip gerçekleşmediğini ve eğer öyleyse nasıl ve neden gerçekleştiğini araştırmayı amaçlamışlardır. Üç unsura göre çalışma yapılmıştır; (1) davranış modelleme (2) rol modelleme (3) öz-refleksivite. Saha çalışmasının ilk üç ayı boyunca gruplar ile ve koordinatörleri ile her grup içinde öğrenmeyi teşvik etmeye

yönelik uygulamayı tartışmak için beş görüşme yapıldı. Toplamda 42 toplantı ve 24 yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Süt ürünleri üreticileri, sığır-koyun yetiştiricileri ve sebze yetiştiriciliği grupları ile yapılan çalışmada sebze yetiştiriciliği yapılan alanda cinsiyet dağılımının eşit olduğu gözlemlenirken süt ürünleri ve sığır-koyun üreticileri gruplarında erkeklerin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Yapılan hemen hemen her çiftçi tartışma grubu toplantısı, davranış modellemesi yoluyla katılımcılar arasında bilgi paylaşımı ve öğrenme fırsatlarını içermektedir. Yapılan her toplantıda grupların bilgi aktarımında bir şeyleri öğretme anlamında önem teşkil ettiği belirtilmiştir. Yine, çalışmada sosyal öğrenmenin liderler doğrultusunda uygulandığında daha etkili olduğu belirlenmiştir. Eleştirel söylemlerin, sosyal öğrenmenin en etkili şekilde teşvik edilip edilmediğini etkileyen bir faktör olarak anlaşıldığı gözlemlenmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın ana materyalini Gaziantep il ve ilçelerindeki çiftçilerden elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Ayrıca, çalışma ikincil verilerle desteklenmiştir. Çalışmada benzer konularda yapılmış ulusal ve uluslararası araştırma sonuçlarından, çeşitli istatistiki verilerden, araştırma raporlarından, tezler ve bildirilerden, çeşitli yayın ve kitaplardan yararlanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında ulusal ve uluslararası literatür incelenmiş ve araştırmanın amacına uygun şekilde anket formu hazırlanmıştır. Anket uygulamasına geçilmeden önce test anketi yapılmıştır. Test anketi sonrası anket formu üzerinde gerekli düzeltmeler yapılarak anket formuna son hali verilmiştir. Verilerin toplanmasında ulaşılabilen çiftçilerle yüz yüze görüşme yöntemi ile, yüz yüze görüşme imkânı olmayan çiftçilerle telefonla anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkamil olmak üzere 2 merkez ilçesi ve Araban, İslâhiye, Karkamış, Nurdağı, Nizip, Oğuzeli ve Yavuzeli dahil toplamda 9 ilçesi bulunmaktadır. Gaziantep il ve ilçelerinde 2021 yılında Çiftçi Kayıt Sisteminde kayıtlı 30.802 çiftçi bulunmaktadır. Bunların 64 ü organik tarım yapmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022). Örnek büyüklüğünün belirlenmesinde Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Örnek hacminin belirlenmesinde kullanılan formül aşağıdadır (Yamane, 2001):

$$n = \frac{Nz^2s^2}{Nd^2 + z^2s^2} \quad (3.1)$$

Formülde;

n: Örnek hacmi

N: Anakütle hacmi

z: Hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki z değeri

d: Duyarlılık (Kabul edilen hata tolerans düzeyi)

s: Örnek standart sapması

Örnek hacmi, %95 güven düzeyi (z : 1.96), kabul edilen hata tolerans düzeyi ± 5 sınırları içerisinde olacak şekilde, pilot örnekten hesaplanan standart sapma değeri (s : 25) ile 96 olarak hesaplanmıştır. Ancak, hatalı ya da eksik anket ihtimaline karşılık anket sayısı %25 artırılarak 120 anket yapılmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Örnek hacmi ilçelerdeki çiftçi sayıları dikkate alınarak oransal olarak dağıtılmıştır. İlçelere göre yapılan anket sayıları Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3. 1. Gaziantep il /ilçe çiftçi anket dağılımları

İlçeler	Organik tarım uygulaması yapan	Konvansiyonel tarım uygulaması yapan	Toplam
Araban	-	5	5
İslâhiye	3	15	18
Karkamış	2	10	12
Nurdağı	2	10	12
Nizip	4	9	13
Oğuzeli	-	-	-
Yavuzeli	6	-	6
Şahinbey	7	22	29
Şehitkamil	6	19	25

Anket çalışması sonucu elde edilen veriler paket programlar aracılığıyla değerlendirilerek, frekans dağılımları ve ortalamalar şeklinde sunulmuştur. Sorular ve değişkenler arası ilişkiler çapraz tablolama kurularak değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular çizelgeler ve şekiller olarak verilmiştir. Çapraz tablolama, uygulanmasının ve yorumlanmasının kolay olması, karmaşık görünen olayları sadeleştirmesi nedeniyle sıkça faydalanan bir yöntemdir. Çeşitli parametrik testleri uygulayabilmek amacıyla verilerin normal dağılıma uygunluğu ve varyansların homojenliği testi yapılmış, verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Normal dağılıma uygun olmayan verilerde parametrik testler kullanılamayacağı için Ki-Kare analizi yapılmıştır. Ki-Kare analizinde dikkat edilecek en önemli husus, teorik değerlerin % 20’den fazlasının 5’ten küçük olmaması koşuludur (Yükselen, 2006). Ancak, bazı değişkenlerde Ki-Kare analizinde teorik değerlerin %20’den fazlası 5’ten küçük olduğu için kullanılamamıştır. Onun yerine organik üretim yapma/yapmama durumuna göre çiftçilerin sorulara verdikleri yanıtlarda anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U testi, birbirinden bağımsız iki grubun (örneklemin) bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin

karşılaştırılarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacı ile kullanılır (Ural ve Kılıç, 2006).

Araştırmada kullanılan ölçeklerin detaylı analizlerine geçilmeden önce güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenilirlik analizi, herhangi bir konuda örnekleme oluşturan birimler üzerinden veri toplamak amacı ile geliştirilen ölçme aracını oluşturan ifadelerin (yargı, önerme, soru vb.) kendi aralarında tutarlılık gösterip göstermediğini test etmek amacı ile kullanılır (Ural ve Kılıç, 2006). Sosyal öğrenmenin çiftçiler tarafından kullanılıp kullanılmadığını ölçmek amacıyla 5’li Likert ölçekten yararlanılarak hazırlanan ifadelerin tutarlılığını ölçmek amacıyla Cronbach’s Alpha güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre sosyal öğrenmenin çiftçiler tarafından kullanılıp kullanılmadığını ölçmek amacıyla hazırlanan ölçeğin iç tutarlılık açısından güvenilir olduğu görülmektedir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3. 2. Tarımsal ve sosyal öğrenme bulguları güvenilirlik analizi

Cronbach’s Alpha	Toplam Öge
0.790	19

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Gaziantep il ve ilçelerinde yapılan anket çalışmasına 120 çiftçi katılmıştır. Katılan çiftçilerin 30'u (%25) organik tarım, 90'ı (%75) konvansiyonel tarım yapmaktadır.

4.1 Çiftçilerin Demografik Özellikleri

Bu çalışmada ilk olarak Gaziantep il ve ilçelerinde organik ve konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin demografik özellikleri ve işletme özelliklerine yer verilmiştir. Gaziantep il ve ilçelerinde araştırmaya katılan çiftçilere ve işletmelere ait bilgiler Çizelge 4.1'de verilmiştir. Araştırmaya katılan çiftçilerin yaklaşık %83,3 erkektir, %16,7'si ise kadındır. Araştırmaya katılan çiftçilerin ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 4. 1. Çiftçilerin cinsiyet dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	20	16.7
Erkek	100	83.3
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin yaş dağılımları çizelge 4.2'de verilmiştir. Çiftçilerin yaş dağılımları sırasıyla; %32,5 ile 35-50 yaş arası, %28.3 ile 25-35 yaş arası, %23.3 ile 50 – 70 yaş arası, %11.7 ile 18-25 yaş arası ve %4.2 ile 70 yaş ve üzeridir. Yaş ortalaması ise 41'dir. Genç çiftçi olarak ifade edilen 18-40 yaş aralığındaki çiftçi oranının %40 olması tarımın sürekliliği açısından önemli bir bulgudur.

Çizelge 4. 2. Çiftçilerin yaş dağılımları

Yaş	f	%
18-25	14	11.7
25-35	34	28.3
35-50	39	32.5
50-70	28	23.3
70+	5	4.2
Toplam	120	100.0

Araştırmaya katılan çiftçilerin öğrenim durumları çizelge 4.3'te verilmiştir. Üniversite mezunu çiftçilerin oranı %21,7; lise mezunu ise %30 olup en yüksek katılımcı grubudur. Ortaokul mezunu olan çiftçilerin oranı ise %23,3'tür. Araştırma katılımcıları içerisinde üniversite mezunu çiftçi oranının yüksek olması tarım sektörünün gelişmesi ve tarımın daha bilinçli yapılması açısından oldukça önemlidir.

Çizelge 4. 3. Çiftçilerin öğrenim durumları

Öğrenim durumu	f	%
İlkokul	21	17.5
Ortaokul	28	23.3
Lise	36	30.0
Üniversite	26	21.7
Okur/yazar değil	9	7.5
Toplam	120	100.0

Ailenin birey sayıları değerlendirildiğinde ise ailesinde 2 birey olan çiftçi oranı %5 iken, 3 birey olan %12,5; 4 birey sayısı olan %21.7; 5 birey olan %31.7, 6 birey olan %15.8'dir (Çizelge 4.4). Ailedeki birey sayısı ortalaması ise 5'tir.

Çizelge 4. 4. Çiftçilerin aile birey dağılımları

Birey sayısı	f	%
2	6	5.0
3	15	12.5
4	26	21.7
5	38	31.7
6	19	15.8
7	9	7.5
8	3	2.5
9	3	2.5
11	1	0.8
Toplam	120	100

Çiftçilerin tarım dışında başka bir işle meşgul olma durumları incelendiğinde %54,2'si tarım dışında başka bir iş ile meşgul olurken %45,8'i sadece tarımsal faaliyet yapmaktadır (Çizelge 4.5).

Hem tarım dışı iş yapan hem de tarımsal faaliyet yürüten çiftçilerin tarım dışında yaptıkları işler Çizelge 4.5'te verilmiştir. Çiftçilerin en fazla (%31,8) tarımsal faaliyet ile esnafılık yaptıkları görülmektedir. Bunu sırası ile %24,2 ile özel sektör, %16,7 ile

memurluk ve %15,2 ile öğrenci olmasına rağmen tarımsal faaliyet ile uğraşan çiftçiler takip etmektedir. Çiftçilerin %12,1'i ise serbest meslek ile tarımsal faaliyeti birlikte yürütmektedir.

Çizelge 4. 5. Tarım dışı yapılan işler

Meslekler	f	%
Esnaf	20	31.8
Memur	11	16.7
Özel sektör	16	24.2
Serbest	8	12.1
Öğrenci	10	15.2
Toplam	65	100

Çiftçilerin çoğunluğu (%60) yalnızca bitkisel üretim ile uğraşmaktadır (Çizelge 4.6). Çiftçilerin %16,7'si ise yalnızca hayvansal üretim yaparken, geriye kalan %23,3'ü hem hayvansal hem de bitkisel üretim yapmaktadır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4. 6. Çiftçilerin tarımsal faaliyet türleri

Tarımsal üretim türü	f	%
Bitkisel üretim	72	60.0
Hayvansal üretim	20	16.7
Her ikisi de	28	23.3
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin arazi mülkiyet durumları çizelge 4.7'de verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%69,2) kendi arazisinde tarımsal üretim yapmaktadır. Bunu sırasıyla %19,2 ile ortaklaşa alınan arazide tarımsal faaliyet yürütme, %11,7 ile kiralık tarla ile tarımsal faaliyet yürütme takip etmektedir.

Çizelge 4. 7. Çiftçilerin arazi mülkiyet durumları

Arazi mülk durumu	f	%
Mülk	83	69.2
Ortak	23	19.2
Kiracı	14	11.7
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin sahip olduğu arazi büyüklüğü Çizelge 4.8'de verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%37,5) arazi boyutlarının 11-25 dönüm arasında olduğunu belirtmiştir.

Bunu sırası ile (%24,2) 1-10 dönüm, (%23,3) 26-50 dönüm, (%6,7) 51-80 dönüm, (%4,2) 100 dönüm ve üzeri arazi boyutuna sahip çiftçiler izlemektedir. Yapılan çalışma bağlamında ortalama arazi boyutu ise 31 dönümdür.

Çizelge 4. 8. Çiftçilerin arazi büyüklük bulguları

Arazi boyut	f	%
1-10	29	24.2
11-25	45	37.5
26-50	28	23.3
51-80	8	6.7
81-100	5	4.2
100+	5	4.2
Toplam	120	100.0

4.2 Çiftçilerin Tarımsal Eğitim Durumları

Çiftçilerin mesleki eğitim durumları Çizelge 4.9’da verilmiştir. Çiftçilerin %15’i tarımsal mesleki eğitim almışken, %85’i tarımsal eğitim almamıştır. Eğitim alan çiftçilerin çoğunluğu (%82.4) Tarım ve Orman Bakanlığı’ndan eğitim almıştır. Çiftçilerin %17.8’i ise özel firmalardan tarımsal eğitim almıştır. 2021 yılı itibari ile ülkemizde tarımsal eğitim alan toplam çiftçi sayısı 308,027 kişidir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021). Toplam çiftçi oranına baktığımızda 2 milyon 172 bin kişi içerisinde eğitim alan çiftçi oranı düşüktür.

Çizelge 4. 9. Çiftçilerin Mesleki Eğitim Durumları

Eğitim alma durumu	f	%
Evet	18	15.0
Hayır	102	85.0
Toplam	120	100.0
Eğitim Alınan Kurum/Kuruluş	f	%
İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	15	82.4
Özel firma	3	17.6
Toplam	18	100

Eğitim alan çiftçilerin çoğunluğu (%47.1) 31-100 gün tarımsal eğitim almıştır, bunu sırası ile (%23.5) 1-30 gün, (%23.5) 101-200 gün, (%5.9) 200- 365 gün arasında alınan tarımsal eğitimler izlemiştir (Çizelge 4.10). Çiftçilerin en fazla aldıkları eğitim türü

(%47,1) mantarcılık olurken, bunu sırası ile (%35.3) genel tarım eğitimi ve (%17.6) arıcılık eğitimi takip etmiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4. 10 Çiftçilerin alınan eğitim süreleri ve türleri

Eğitim süresi	f	%
1-30 gün	4	23.5
31-100 gün	9	47.1
101-200 gün	4	23.5
200-365 gün	1	5.9
Toplam	18	100
Alınan eğitim türü	f	%
Genel tarım eğitimi	6	35.3
Mantarcılık	9	47.1
Arıcılık	3	17.6
Toplam	18	100

4.3 Çiftçilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları

Çiftçilerin %45'i tarımsal üretimi büyüklerden öğrenirken, bunu sırasıyla %30,8 ile eş-dost, %15,8 ile eş-dost ve büyükler, %4,2 ile internet ve %2,5 ile radyo-televizyon takip etmektedir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4. 11. Çiftçilerin tarımsal üretim öğrenme yerleri

Öğrenilen Yerler	f	%
Eş-dost	37	30.8
Büyükler	54	45.0
Öğrenilen Yerler	f	%
İnternet	5	4.2
Radyo-televizyon	3	2.5
Diğer	2	1.7
Eş-dost ve büyükler	19	15.8
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin %70'i tarımsal üretimi çevrelerine öğretirken, %30'u tarımsal üretimi çevrelerine öğretmemektedir, yapılan çalışmaya bakılacak olursa, üreticilerin çoğunluğu tarımı çevrelerine öğretmeye odaklı çalışmaktadır. (Çizelge 4.12).

Çizelge 4. 12 Çiftçilerin çevrelerine tarımsal üretimi öğretme durumları

Tarımsal üretimi öğretme durumu	f	%
Evet	84	70.0
Hayır	36	30.0
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin tarımsal faaliyetlerde yardım gerektiğinde başvurdukları yerler Çizelge 4.13'te verilmiştir. Çiftçilerin %32,5'i büyüklerine başvururken, %28.3'ü eş-dosta, %8,3'ü Tarım İl, İlçe Müdürlüğü'ne, %6,7'si ise Ziraat Odasına başvurmaktadır. Çok az bir kısmı ise (%1,7) radyo-televizyondan destek almaktadır. Gerek tarımsal faaliyetleri öğrenmekte gerekse tarımsal faaliyetlerde yardım gerektiğinde başvuru alan en önemli kaynak büyükler olmaktadır.

Çizelge 4. 13. Tarımsal faaliyetlerde yardım gerektiğinde başvuru alan yer

Başvuru alan yer	f	%
Eş-dost	34	28.3
Büyükler	39	32.5
İnternet	8	6.7
Radyo-televizyon	2	1.7
Ziraat odası	8	6.7
Tarım İl, İlçe Müd.	10	8.3
Tarım İl, İlçe Müd. ve Ziraat Odası	19	15.8
Toplam	120	100.0

Çiftçilerin ailesi ile çalışma ve öğrenme durumları Çizelge 4.14'te verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%60,8) tarımsal üretimi ailesi ile yapmaktadır. Geride kalan çiftçiler (%39,2) tarımsal üretimi ailesi ile yapmamaktadır. Ailesi ile üretim yapan çiftçilerin %38,9'u çoğunluğu tarımsal üretimi aile fertlerine kendisi öğretirken; %20,8'i büyüklerden, %16.7'si izleyerek-tekrar ederek, %16.7'si çevrelerinden ve %6.9'u ise eş-dost tarafından öğrenmiştir.

Çizelge 4. 14. Çiftçilerin ailesi ile çalışma ve öğrenme durumları

Aile ile çalışma	f	%
Evet	73	60.8
Hayır	47	39.2
Toplam	120	100.0

4. 14. Çiftçilerin ailesi ile çalışma ve öğrenme durumları devamı 1

Aile tarımı nereden öğrendi		
Öğrenilen yerler	f	%
Ben öğrettim	29	38.9
Çevrelerinden öğrendim	12	16.7
Eş-dost öğretti	5	6.9
Büyüklerinden öğrendiler	15	20.8
İzleyerek, tekrar ederek öğrendiler	12	16.7
Toplam	73	100

Katılımcıların tarımsal kooperatif, dernek vb. katılma durumları Çizelge 4.15'te verilmiştir. Çiftçilerin %63,3'ü en az bir tarımsal kuruluşa üye olurken, %36,7'sinin tarımsal kuruluşa üyelikleri yoktur. En az bir tarımsal kuruluşa üye olan çiftçilerin çoğunluğu (%68,8) Ziraat odasına kayıtlıdır. Diğer çiftçiler ise (%15,6) tarım kredi kooperatifi, (%14,3) sulama birliğine kayıtlıdır.

Çizelge 4. 15 Katılımcıların tarımsal kooperatif, dernek vb. katılma durumları

Kooperatif, dernek vb. Katılma durumları	f	%
Evet	77	63.3
Hayır	43	36.7
Toplam	120	100.0
Üyelikler		
Kurumlar	f	%
Ziraat odası	53	68.8
Sulama birliği	11	14.3
Tarım kredi kooperatifi	12	15.6
Diğer	1	1.3
Toplam	77	100

4.4 Organik Tarım Bulguları

Çiftçilerin organik tarım ve arazi bulguları Çizelge 4.16'da verilmiştir.

Bu kısımda yalnızca organik tarım yapan çiftçilere sorulan özel sorular bulunmaktadır. Çiftçilerin %25'i organik tarım yapmakta, %75'i konvansiyonel üretim yapmaktadır. Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu (%66,7) yalnızca organik tarım yapmaktadır. Organik üretim yapan çiftçilerin %33,3'ü organik tarım ve konvansiyonel tarımı aynı anda devam ettirmektedir. Arazisinin tamamı sadece

organik olmayan çiftçilerin %60'ının organik tarım alanları 1-10 dönüm, %10'u 11-20 dönüm, %30'u ise 21-50 dönüm arazide organik tarım yapmaktadır. Konvansiyonel tarım yapılan alanların dağılımı ise 1-10 dönüm (%40), 11-20 dönüm, (%20) 21-50 dönüm, 51-100 dönüm (%20) şeklinde sıralanmaktadır.

Çizelge 4. 16. Çiftçilerin Organik tarım ve arazi bulguları

Organik Tarım Yapma Durumu	f	%
Evet	30	25.0
Hayır	90	75.0
Toplam	120	100.0
Arazinin Tamamı Organik Üretim	f	%
Evet	20	66.7
Hayır	10	33.3
Toplam	30	100
Hayır İse Organik Arazi Büyüklüğü	f	%
1-10	6	60
11-20	1	10
21-50	3	30
Toplam	10	100
Hayır İse Konvansiyonel Arazi Boyutu	f	%
1-10	4	40
11-20	2	20
21-50	2	20
51-100	2	20
Toplam	10	100

Çiftçilerin %36,7'si organik tarımı ilk olarak eş-dost tarafından duyarken, bunu sırası ile %30 büyükler, %10 internet, %23,3 ise ziraat odası izlemektedir (Çizelge.4.17).

Çizelge 4. 17. Organik tarımı ilk duyulduğu kaynak

Organik Tarımın İlk Duyulduğu Kaynak	f	%
Eş-dost	11	36.7
Büyüklerden	9	30
Internet	3	10
Ziraat odası	7	23.3
Toplam	30	100

Çiftçilerin organik tarımı ilk duyma zamanları Çizelge 4.18'de verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%36,7) organik tarımı 1-5 yıl önce duymuştur. Diğer çiftçilerin %30'u 5-10 yıl önce, %23,3' ü 10-15 yıl önce, %6,7'si 15-20 önce, %3.3'ü 20-30 yıl önce

organik tarımı duymuştur. Araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğu organik tarımı 1-5 yıl önce duyduğunu belirtmektedir.

Çizelge 4. 18. Çiftçilerin organik tarımı ilk duyma zamanları

Organik tarımı ilk duyma zamanı	f	%
1-5 yıl önce	11	36.7
5-10 yıl önce	9	30
10-15 yıl önce	7	23.3
15-20 yıl önce	2	6.7
20-30 yıl önce	1	3.3
Toplam	30	100

Çiftçilerin %26,7'si organik tarımı duyduktan 1-5 ay sonra başladığını, %26,7'si 5-10 ay sonra başladığını, %20'si 10-15 ay sonra başladığını, %13,3'ü 20-30 ay sonra başladığını, %6,7'si 30-50 ay sonra başladığını %3,3'ü 15-20 ay sonra başladığını ve %3,3'ü de 50-80 ay sonra organik tarıma başladığını belirtmiştir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4. 19. Çiftçilerin organik tarımı duyma ve başlama arasında geçen süre

Süre	f	%
1-5 ay sonra	8	26.7
5-10 ay sonra	8	26.7
10-15 ay sonra	6	20
15-20 ay sonra	1	3.3
Süre	f	%
20-30 ay sonra	4	13.3
30-50 ay sonra	2	6.7
50-80 ay sonra	1	3.3
Toplam	30	100

Çiftçilerin çoğunluğu (%46,7) organik tarımı 1-5 yıldır yaptığını belirtmiştir (Çizelge 4.20). Diğer çiftçilerin %40'ı 6-10 yıl, %13,3'ü 11-20 yıl arasında organik tarım yapmışlardır (Çizelge 4.20).

Çizelge 4. 20. Organik tarımı ne kadar süredir yapmakta

Süre	f	%
1-5 yıl	14	46.7
6-10 yıl	12	40
11-20 yıl	4	13.3
Toplam	30	100

Çiftçilerin organik tarım yapma kararında etkili olan kişiler Çizelge 4.21’de verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%40) organik tarımı eş-dost tavsiyesi ile yapmaya başlamıştır. Diğer çiftçilerin %26,7’si kendisi araştırarak, %20’si ziraat mühendisleri, %13,3’ü kamu spotlarından duyarak organik tarıma başladığı belirtilmiştir.

Çizelge 4. 21. Organik tarım yapma kararında etkili olan kişiler

Kişiler	f	%
Eş-dost tavsiyesi	12	40
Kendim araştırarak	8	26.7
Kamu spotları	4	13.3
Ziraat mühendisleri	6	20
Toplam	30	100

Organik tarım yapan üreticilerin çoğunluğu (%63,3) organik tarımı doğal ürün elde etmek amacı ile yaparken, küçük bir kısmı ise (%36,7) kâr marjının yüksek olduğu düşüncesi ile organik tarım yapmaktadır (Çizelge 4.22).

Çizelge 4. 22. Çiftçilerin organik tarıma yönelme nedenleri

Nedenler	f	%
Doğal ürün elde etmek amacı ile	19	63.3
Kâr marjı yüksek	11	36.7
Toplam	30	25.0

Çiftçilerin organik tarıma devam etme durumları ile ilgili bulgular Çizelge 4.23’de verilmiştir.

Çiftçilerin %53,3’ü organik tarıma devam etme eğilimindeyken, %46,7’si devam etme eğiliminde değildir. Organik tarım yapmaya devam etme eğiliminde olanların içinde, %56,3’ü yüksek kar elde ettiğini belirtirken, %43,8’i yüksek talep olduğunu belirtmektedir. Organik tarıma devam etmeme eğiliminde olanların içinde ise %78,6’sı kar bırakmadığını ifade ederken, %21,4’ü mevcut durumun kendilerine yeterli olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 4. 23. Çiftçilerin organik tarıma devam etme bulguları

Devam durumu	f	%
Evet	16	53.3
Hayır	14	46.7
Toplam	30	100
Evet İse Devam Etme Nedeni		
Karı yüksek	9	56.3
Talep yüksek	7	43.8
Toplam	16	100
Hayır İse Devam Etmeme Nedeni		
Kar Bırakmıyor	11	78.6
Bana bu kadarı yetiyor.	3	21.4
Toplam	14	100

Çiftçilerin %63,3'ü organik tarımı çevrelerine tavsiye ederken, %36,7'si ise organik tarımı çevrelerine tavsiye etmemektedir (Çizelge 4.24). Organik tarımı tavsiye eden çiftçilerin %73,3'ü daha sağlıklı olması sebebiyle organik tarımı çevrelerine tavsiye etmektedir. Çiftçilerin çoğunluğu organik tarımın daha sağlıklı olduğunu düşünmektedir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4. 24. Organik tarımı tavsiye etme durumu ve nedenleri

Tavsiye Etme Durumu	f	%
Evet	19	63.3
Hayır	11	36.7
Toplam	30	100
Evet İse Nedeni	f	%
Daha sağlıklı	14	73.3
Talebi daha yüksek	4	21.1
Kar etmesi daha kolay	1	5.3
Toplam	19	100

Diğer çiftçilerin tavsiyesi üzerine organik tarıma başlayanların oranı %23,3 iken, organik tarımın tavsiye edilmesine rağmen organik tarıma başlamayanların oranı ise %76,7'dir (Çizelge 4.25). Organik tarıma başlayanların ağırlıklı olarak öneriden sonraki beş yıl içerisinde başladığı görülmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğu organik tarım tavsiyelerine katılmayıp, tavsiye doğrultusunda organik üretime başlamamaktadır.

Çizelge 4. 25. Öneri üzerine organik tarıma başlama durumu

Tarıma Başlama Durumu	f	%
Evet	7	23.3
Hayır	23	76.7
Toplam	30	100
Öneriden Sonra Organik Tarıma Başlama Süresi		
Süre	f	%
1-2 yıl	3	42.9
2-4 yıl	3	42.9
5+ yıl	1	14.3
Toplam	7	100

4.5 Sosyal Öğrenme ve Tarımsal Üretim Bulguları

Çiftçilerin %66,7'si tarımsal üretimi izleyerek, gözlemleyerek öğrenilebileceğini belirtirken, %33,3'ü bu yöntemin öğrenmeye uygun olmadığını düşünmektedir (Çizelge 4.26). Tarımsal üretimi izleyerek, gözlemleyerek öğrenilebileceğini düşünenler arasında, %41,3'ü tekrar ederek öğrenilebileceğini, %36,3'ü kendi deneyimleriyle öğrendiklerini ve %22,5'i de gözlemlemenin daha etkili bir yöntem olduğunu belirtmektedir (Çizelge 4.26). Tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilemeyeceğini düşünenler arasında ise, %72,5'i uygulama yaparak öğrenilebileceğini ve %27,5'i bilgi edinip araştırma yapmanın gerektiğini ifade etmektedir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4. 26. Tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilme durumu

Tarımsal Üretimin İzleyerek, Gözlemleyerek Öğrenilme Durumu	f	%
Evet	80	66.7
Hayır	40	33.3
Toplam	120	100.0
Evet ise nedeni	f	%
Tekrar ederek öğrenilebilir.	33	41.3
Bizler de o şekilde öğrendik	29	36.3
Daha etkili bir yöntem	18	22.5
Toplam	80	100
Hayır ise nedeni	f	%
Uygulama yapılarak öğrenilebilir.	29	72.5
Bilgi edinip araştırmak gerekiyor.	11	27.5
Toplam	40	100

Organik üretim yapan çiftçilerin yarısı tarımsal üretimin izleyerek, gözleyerek öğrenilebileceğini düşünürken, organik tarım yapmayan çiftçilerin ise %72,2'si tarımsal üretimin izleyerek, gözleyerek öğrenilebileceğini düşünmektedir (Çizelge 4.27).

Tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilip öğrenilemeyeceği konusunda gruplar arasında farklılık olup olmadığını öğrenmek amacıyla Ki-kare testi yapılmıştır. Yapılan Ki-kare testine göre organik tarım yapan ve yapmayan çiftçilerin tarımsal üretimin izleyerek, gözleyerek öğrenilebileceği konusundaki düşünceleri 0.05 anlamlılık düzeyinde önemli bir farklılık göstermektedir ($X^2= 5,000$; $p= 0.025$; $p<0.05$). Konvansiyonel tarım yapan çiftçiler organik tarım yapanlara göre tarımsal faaliyetlerin izleyerek, gözlemlenerek öğrenilebileceği konusundaki görüşe daha fazla katılmaktadır.

Çizelge 4. 27 Organik tarım yapma durumu ile tarımsal üretimin izleyerek, gözlemleyerek öğrenilme durumu

Organik Tarım Yapma Durumu	Tarımsal Üretimi İzleyerek, Gözlemleyerek Öğrenilme Durumu	f	%
Yapıyor	Evet	15	50.0
	Hayır	15	50.0
	Toplam	30	100.0
Yapmıyor	Evet	65	72.2
	Hayır	25	27.8
	Toplam	90	100.0

Çiftçilerin tarımsal üretim de zorlandıkları durumlar Çizelge 4.28'de verilmiştir. Çiftçilerin %30'u tarımsal üretimde en fazla zorlanılan durumun zararlılar olduğunu belirtmiştir. Zararlılar dışında çiftçilerin tarımsal faaliyetlerin yürütülmesinde en çok zorlandıkları konular hastalıklar (%18,3), iklim koşulları (%14,2), hastalık, zararlılar ve iklim koşulları (%11,7), bilgi eksikliği (%10) şeklinde sıralanmaktadır. Üretimde karşılaşılan zorlukların kaynakları farklılık gösterebilmesine rağmen, bu zorluklarla başa çıkmak için çiftçilerin önlem alması, bilgi düzeylerini arttırması ve uygun mücadele stratejileri uygulaması gerekmektedir. Bunların sağlanması içinde öncelikli olarak bilinçlendirme ve eğitimlerin arttırılması gerekmektedir. Çiftçilere gerekli

eğitimlerin verilip sorunlar ile nasıl mücadele edeceklerinin öğretilmesi gerekmektedir.

Çizelge 4. 28. Tarımsal üretim de zorlanılan durumlar

Zorlanılan Durumlar	f	%
Hastalıklar	22	18.3
Zararlılar	36	30.0
İklim koşulları	17	14.2
Bilgi eksikliği	12	10.0
Hastalıklar ve zararlılar	8	6.7
Zararlılar ve iklim koşulları	14	11.7
Hastalık, zararlılar, iklim koşulları	11	9.2
Toplam	120	100.0

Araştırmaya katılan çiftçilerin organik tarım yapma/yapmama durumuna göre tarımsal üretim konusundaki çeşitli bilgileri öğrenme kaynakları Çizelge 4.29’da verilmektedir. Çiftçilerin ilaç, gübre vb. ürünlerin nasıl kullanılacağı konusundaki en önemli bilgi kaynakları aile büyükleridir (%36,7). Bunu sırasıyla ziraat mühendisleri (%27,5), çevre ve dostlar (%26,67), satıcı firmalar (%8,33) ve internet (%0,83) izlemektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin ilaç, gübre vb. ürünlerin kullanımını çoğunlukla (%40) büyüklerinden öğrendiği belirtilmiştir. Ayrıca, çevre ve dostlardan (%30), ziraat mühendislerinden (%16,7) ve satıcı firmalardan (%13,3) bilgi edindikleri ifade edilmiştir. Organik tarım yapmayan çiftçiler arasında ise ilaç, gübre vb. ürünlerin kullanımını öğrenme oranları şu şekildedir: %35,6 büyüklerden, %31,1 ziraat mühendislerinden, %25,6 çevre ve dostlardan, %6,7 satıcı firmalardan ve %1,1 ise internet aracılığıyla bilgi edinme şeklindedir. Hem organik tarım yapan hem de yapmayan çiftçilerde aile büyükleri ilaç, gübre vb. ürünlerin nasıl kullanılacağı konusundaki en önemli bilgi kaynağı olurken, konvansiyonel üretim yapan çiftçilerde bilgi kaynağı olarak ziraat mühendisleri ikinci sırada yer almakta, organik tarım yapan çiftçilerde ise çevre ve dostlar ikinci sıradaki bilgi kaynağı olmaktadır. Çiftçilerin hangi ilaçları hangi zamanlarda kullanacağı konusunda en önemli bilgi kaynağı aile büyükleridir (%38,3) bunu sırası ile çevre ve dostlar (%32,5), ziraat mühendisleri (%18,3), satıcı firmalar (%8,3), internet (%2,5) izlemektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin hangi ilaçları, hangi zamanlarda kullanacaklarını çoğunlukla çevre ve dostlardan bilgi edinmektedir (%43,3) bunu sırası ile aile büyükleri (%26,7), ziraat

mühendisleri (%16,7) ve satıcı firmalar (%13,3) takip etmektedir. Konvansiyonel tarım yapan çiftçilerde ise hangi ilacı ne zaman kullanacaklarını çoğunlukla aile büyüklerinden öğrenmektedir (%42,2), bunu sırası ile çevre ve dostlar (%28,9), ziraat mühendisleri (%18,3), satıcı firmalar (%6,7) takip etmektedir. Organik tarım yapmayan çiftçiler arasında ise hangi ilaçların ne zaman kullanacağını öğrenme durumu sırası ile %42,2'si büyüklerden, %28,9'u çevre ve dostlar, %18,9'u ziraat mühendisleri, %6,7'si satıcı firmalardan ve %3,3'ü internet tarafından bilgi edinmektedir. Çiftçilerin kullanılan ilaçların kaç kez kullanılacağı konusunda en çok desteği (%34,2) büyüklerden almaktadır ve bunu sırası ile (%32,5) çevre ve dostlar, (%18,3) ziraat mühendisleri, (%12,5) satıcı firmalar, (%2,5) internet izlemektedir. Organik tarım yapan çiftçiler çoğunlukla ilaçların kaç kere kullanılacağını (%43,3) çevre ve dostlardan öğrenmiştir, bunu sırası ile büyükler (%33,3), ziraat mühendisleri (%13,3) satıcı firmalar (%10) takip etmiştir. Organik tarım yapmayan çiftçiler ise ilaçların kaç kere kullanılacaklarını öğrenme bulguları sırası ile %34,4 büyüklerden, %28,9 çevre ve dostlardan, %20 ziraat mühendislerinden, %13,3 satıcı firmalardan ve %3,3 ise internet aracılığıyla bilgi edinme şeklindedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin gübre seçiminde ve gübre kullanım zamanı konusunda %36,7'si büyükler, %29,2'si çevre ve dostlar, %20,8'i ziraat mühendisleri, %10'u satıcı firmalar, %3,3'ü internet aracılığıyla bilgi edinmişlerdir. Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu, hangi gübreyi ve gübrenin kullanım zamanı konusunda (%43,3) çevre ve dostlardan destek almıştır. Bunu sırası ile büyükler (%26,7), ziraat mühendisleri (%16,7) ve satıcı firmalar (%13,3). Takip etmiştir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler hangi gübreyi ve gübrenin ne zaman kullanacaklarını büyükler (%40), çevre ve dostlar (%24,4'ü) ziraat mühendisleri (%22,2'si) satıcı firmalar (%8,9'u) internet sayesinde (%4,4'ü) öğrenmiştir. Araştırmaya katılan çiftçiler gübre kullanım miktarları konusunda çoğunlukla (%34,2) çevre ve dostlardan yardım almıştır. Bunu sırası ile (%30,8) büyükler, (%21,7) ziraat mühendisleri, (%9,2) satıcı firmalar ve (%4,2) internet takip etmektedir. Organik üretim yapan çiftçiler gübre miktarlarını çoğunlukla (%46,7) çevre ve dostlardan öğrenirken bunu sırası ile (%20) büyükler, (%20) satıcı firmalar (%13,3) ziraat mühendisi cevabını vermiştir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin ise %34,4'ü çevre ve dostlardan öğrenmiştir; bunu sırası ile (%30) büyükler, (%4,4) ziraat mühendisleri (%5,6) satıcı firmalar ve (%5,6) internet takip etmiştir. Araştırmaya katılan çiftçilerin %38,3'ü satıcı firmalardan, %21,7'si büyüklerden,

%18,3'ü ziraat mühendislerinden, %3,3'ü internet üzerinden ekipmanların nasıl kullanılacağı hakkında destek almıştır. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler, teknolojik ekipmanların nasıl kullanılacağına dair bilgileri sırası ile (%35,6) satıcı firmalar (%21,1) büyükler (%20) ziraat mühendisleri (%20) çevre ve dostlar ve %3,3'ü internet üzerinden öğrenmişlerdir. Araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğu verilmesi gereken yem miktarlarını (%34,2) büyüklerden öğrenmektedir ve bunu sırası ile (%25) çevre ve dostlar, (%21,7) ziraat mühendisleri, (%15,8) satıcı firmalar, (%3,3) internet takip etmiştir. Organik tarım yapan çiftçiler verilmesi gereken yem miktarları hakkında çoğunlukla (%36,7) çevre ve dostlardan destek almıştır. Bunu sırası ile (%26,7) büyükler, (%20) satıcı firmalar, (%10) internet ve (%6,7) ziraat mühendisleri takip etmektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler verilen yem miktarları hakkında bilgiyi (%36,7) büyükler, (%26,7) ziraat mühendisleri, (%21,1) çevre ve dost, (%14,4) satıcı firmalar, (%1,1) internet aracılığı ile öğrenmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin sulama zamanları ve sulama çeşitleri hakkındaki bilgileri çoğunlukla (%42,5) büyüklerden öğrenmekte, bunu sırası ile (%27,5) ziraat mühendisleri, (%15,8) çevre ve dostlar, (%10) satıcı firmalar, (%4,2) internet takip etmektedir. Organik üretim yapan çiftçiler sulama zamanı ve sulama çeşidi hakkında gerekli olan bilgileri %36,7'si büyüklerden %23,3'ü ziraat mühendislerinden, %16,7'si çevre ve dostlardan, %13,3'ü satıcı firmalar, %10'u internetten öğrenmişlerdir. Konvansiyonel tarım yapan çiftçiler sulama zamanı ve sulama çeşitleri ile ilgili bilgileri (%44,4) büyükler, (%28,9) ziraat mühendisleri, (%15,6) çevre ve dostlar, (%8,9) satıcı firmalar, (%2,2) internetten öğrenmişlerdir. Araştırmaya katılan çiftçiler tohum çeşidi seçiminde çoğunlukla (%36,7) büyüklerden öğrenmiş, bunu sırası ile (%32,5) ziraat mühendisleri, (%15,8) çevre ve dostlar, (%9,2) satıcı firmalar, (%5,8) internet takip etmiştir. Tohum çeşidi seçiminde organik tarım yapan çiftçilerin %33,3'ü büyüklerden bilgi almakta olup; %30'u ziraat mühendisleri, %23,3'ü çevre ve dost, %13,3'ü internetten bilgi almışlardır. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin ise tohum çeşidi seçiminde %37,8'i büyükler, %33,3'ü ziraat mühendisleri, %13,3'ü çevre ve dost, %12,2'si satıcı firmalar ve %3,3'ü internet tarafından bilgi almışlardır. Pesanayi (2007) nesiller arası, çevre köyler ve atalarından öğrendikleri bilgi paylaşımının çiftçiden çiftçiye iletişimin en önemli öğrenme etkileşimlerinden birisi olduğunu bulmuştur. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular Pesanayi'nin çalışmasını destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur. Çiftçiler tarımsal bilgileri öğrenme konusunda sıklıkla çevre ve

dostlar veya büyüklerden destek almaktadır. Çiftçiden çiftçiye etkileşimin etkisi iki çalışma da ortak sonuçlar doğurmaktadır.

Çizelge 4. 29. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre tarımsal bilgileri öğrenme kaynakları

Konular	Organik Tarım Yapma Durumu	Ziraat Mühendisleri		Büyüklerden		Çevre ve Dostlar		Satıcı Firmalar		İnternet		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlaç, gübre vb. ürünlerin nasıl kullanılacağı	Evet	5	16.7	12	40.0	9	30.0	4	13.3	-	-	30	100
	Hayır	28	31.1	32	35.6	23	25.6	6	6.7	1	1.1	90	100
	Toplam	33	27.5	44	36.67	32	26.67	10	8.33	1	0.83	120	100
Hangi ilaçların hangi zamanlarda kullanılacağı	Evet	5	16.7	8	26.7	13	43.3	4	13.3	-	-	30	100
	Hayır	17	18.9	38	42.2	26	28.9	6	6.7	3	3.3	90	100
	Toplam	22	18.3	46	38.3	39	32.5	10	8.3	3	2.5	120	100
İlaçların kaç kez kullanılacağı	Evet	4	13.3	10	33.3	13	43.3	3	10.0	-	-	30	100
	Hayır	18	20.0	31	34.4	26	28.9	12	13.3	3	3.3	90	100
	Toplam	22	18.3	41	34.2	39	32.5	15	12.5	3	2.5	120	100
Hangi gübrenin ne zaman kullanılacağı	Evet	5	16.7	8	26.7	13	43.3	4	13.3	-	-	30	100
	Hayır	20	22.2	36	40.0	22	24.4	8	8.9	4	4.4	90	100
	Toplam	25	20.8	44	36.7	35	29.2	12	10.0	4	3.3	120	100
Ne kadar gübre kullanılacağı	Evet	4	13.3	6	20.0	14	46.7	6	20.0	-	-	30	100
	Hayır	22	24.4	31	34.4	27	30.0	5	5.6	5	5.6	90	100
	Toplam	26	21.7	37	30.8	41	34.2	11	9.2	5	4,2	120	100

Çizelge 4.29. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre tarımsal bilgileri öğrenme kaynakları devamı 1

Teknolojik ekipmanların nasıl kullanılacağı	Evet	4	13.3	3	10.0	8	26.7	14	46.7	1	3.3	30	100
	Hayır	18	20.0	19	21.1	18	20.0	32	35.6	3	3.3	90	100
	Toplam	22	18.3	22	18.3	26	21.7	46	38.3	4	3.3	120	100
Ne kadar yem verileceği	Evet	2	6.7	8	26.7	11	36.7	6	20.0	3	10.0	30	100
	Hayır	24	26.7	33	36.7	19	21.1	13	14.4	1	1.1	90	100
	Toplam	26	21.7	41	34.2	30	25.0	19	15.8	4	3.3	120	100
Sulama zamanı ve miktarı	Evet	7	23.3	11	36.7	5	16.7	4	13.3	3	10.0	30	100
	Hayır	26	28.9	40	44.4	14	15.6	8	8.9	2	2.2	90	100
	Toplam	33	27.5	51	42.5	19	15.8	12	10.0	5	4.2	120	100
Hangi sulama çeşidini kullanacağı	Evet	9	30.0	11	36.7	4	13.3	2	6.7	4	13.3	30	100
	Hayır	28	31.1	35	38.9	16	17.8	7	7.8	4	4.4	90	100
	Toplam	37	30.8	46	38.3	20	16.7	9	7.5	8	6.7	120	100
Hangi tohum çeşidini kullanacağı	Evet	9	30.0	10	33.3	7	23.3	-	-	4	13.3	30	100
	Hayır	30	33.3	34	37.8	12	13.3	11	12.2	3	3.3	90	100
	Toplam	39	32.5	44	36.7	19	15.8	11	9.2	7	5.8	120	100

Çiftçilerin sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım durumları Çizelge 4.30'da verilmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu (%55) sempozyum, kongre, panel vb. etkinliklere katılım sağlamamaktadır. %45'i ise katılım sağlamaktadır. Sempozyum, kongre, panel vb. etkinliklere katılım sağlamayan çiftçilerin 25'i (%39,1) pahalı olduğu için katılamamıştır. Çiftçilerin 21'i (%32,8) imkân olmadığını, 13'ü (%20,3) bu tarz etkinliklerden haberlerinin olmadığını ve 5'i ise (%7,8) katılmak istemediğini belirtmiştir. Shaijumon (2018), Hindistan'ın kırsal kesimlerinde yaptığı çalışmada katılımcıların yüzde 83,6'sının organizasyonlara katıldıktan sonra becerilerini geliştirmiş olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 4. 30 Sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlama durumu

Sempozyum, Kongre, Panel Vb. Toplantılara Katılım Sağlama Durumu	f	%
Evet	54	45
Hayır	66	55
Toplam	120	100.0
Hayır İse Nedeni	f	%
Pahalı olduğu için	25	39.1
İmkân olmaması	21	32.8
Haberleri olmaması	13	20.3
Katılmak istememesi	5	7.8
Toplam	64	100

Çiftçilerin organik tarım yapma/yapmama durumuna göre sempozyum, kongre ve panel vb. etkilere katılımında farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Ki-kare testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre organik tarım yapma/yapmama durumuna göre sempozyum, panel vb. toplantılara katılım durumları 0.01 anlamlılık düzeyinde önemli bir farklılık göstermektedir ($X^2 = 10.101$; $p = 0.001$; $p < 0.01$).

Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu (%70) sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlamıştır. Organik tarım yapan ve sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlamayan çiftçi oranı %30'dur. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu (%63,3) sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlamamaktadır. Konvansiyonel üretim yapan ve sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlayan çiftçi oranı ise %36,7'dir. Organik tarım yapan katılımcıların, konvansiyonel tarım yapan katılımcılara göre sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlama oranı neredeyse iki katıdır (Çizelge 4.31).

Çizelge 4. 31. Organik tarım yapma durumu /Sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım durumu

Organik Tarım Yapma Durumu /Sempozyum, Kongre, Panel Vb. Toplantılara Katılım Durumu	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	21	70.0	9	30.0	30	100
Hayır	33	36.7	57	63.3	90	100
Toplam	54	45.0	66	55.0	120	100

Çevresine tarımsal üretim hakkında bilgi verip, girdi ve ekipmanların nasıl kullanılması gerektiğini anlatma durumu Çizelge 4.32’de verilmiştir. Çiftçilerin büyük çoğunluğu (%71,7) çevrelerine tarımsal üretim hakkında bilgi vermektedir. Çiftçilerin %28,3’ü çevrelerine tarımsal üretim hakkında bilgi vermemektedir. Çiftçilerin çoğunluğu (%82,4) çevrelerine anlatmaya, göstermeye gerek duymadıklarını düşündükleri için bilgi vermemektedir. %7,6’sı ise anlatacak kadar bilgiye sahip olmadıklarını düşündükleri için tarımsal bilgi vermemektedir.

Çizelge 4. 32. Çevresine tarımsal üretim hakkında bilgi verip, girdi ve ekipmanların nasıl kullanılması gerektiğini anlatma durumu

Çevresine Tarımsal Üretim Hakkında Bilgi Verip, Girdi Ve Ekipmanların Nasıl Kullanılması Gerektiğini Anlatma Durumu	f	%
Evet	86	71.7
Hayır	34	28.3
Toplam	120	100.0
Hayır İse Neden		
İfadeler	f	%
Anlatmaya gerek görmüyorum	28	82.4
Anlatacak kadar bilgiye sahip değilim	6	17.6
Toplam	34	100

Çiftçilerin faaliyet alanları ile ilgili yenilikleri takip etme durumları çizelge 4.33’te verilmiştir. Çiftçilerin %40,8’i tarımsal faaliyet alanları ile ilgili yenilikleri genellikle takip etmektedir. Diğer çiftçiler ise bazen takip etmekte (%32,5), nadiren takip etmekte (%14,2) ve hiç takip etmemektedir (%12,5). Çiftçilerin ağırlıklı olarak faaliyet alanları ile ilgili yenilikleri genellikle takip ettikleri görülmektedir.

Çizelge 4. 33. Faaliyet alanınız ile ilgili yenilikleri takip etme durumu

Faaliyet Alanınız İle İlgili Yenilikleri Takip Etme Durumu	f	%
Genellikle takip ederim	49	40.8
Bazen takip ederim	39	32.5
Nadiren takip ederim	17	14.2
Hiç takip etmem	15	12.5
Toplam	120	100

Tarımsal üretim ile ilgili yeniliklerin takip edilmesinin organik tarım yapma ve yapmama durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Ki-kare testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre organik tarım yapma/yapmama durumuna göre yeniliklerin takip edilmesi 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli bir farklılık göstermemektedir ($X^2= 1.158$; $p= 0.763$; $p>0.05$).

Organik üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu (%83,4) tarımsal üretim ile ilgili yenilikleri takip etmektedir; yenilikleri takip etmeyen organik üretici oranı ise %16,7'dir (Çizelge 4.34). Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin %88,8'i tarımsal faaliyet alanları ile ilgili yenilikleri takip etmektedir, yenilikleri takip etmeyen konvansiyonel üretim yapan çiftçi oranı ise %11,1'dir. Organik üretim yapan ve konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu faaliyetleri ile ilgili yenilikleri takip etmektedir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4. 34. Faaliyet alanı ile ilgili yenilikleri takip etme / organik tarım yapma bulguları

Faaliyet Alanınız İle İlgili Yenilikleri Takip Etme Bulguları	Organik Tarım Yapma Durumu	f	%
Genellikle takip ederim	Evet	12	40
	Hayır	37	41.1
Bazen takip ederim	Evet	8	26.7
	Hayır	31	34.4
Nadiren takip ederim	Evet	5	16.7
	Hayır	12	13.3
Hiç takip etmem	Evet	5	16.7
	Hayır	10	11.1

Araştırmaya katılan çiftçilerin konularına göre tarımsal yenilikleri takip etme kaynakları organik tarım yapma/yapmama durumuna göre Çizelge 4.35'te

verilmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin gübre ile ilgili yenilikleri öğrenme konusunda en önemli bilgi kaynağı eş, dost (%35,8) ve ilçe tarım müdürlükleridir (%35,8). Bunu sırası ile ziraat odası (%21,7), internet (%6,7) izlemektedir. Organik tarım yapan çiftçiler gübre ile ilgili yenilikleri genellikle (%43,3) il/ilçe tarım müdürlüklerinden edinmektedir. Bunu sırası ile ziraat odası (%30), eş-dost (%20), internet (%6,7) izlemektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler gübre ile ilgili yenilikleri genellikle (%41,1) eş-dost aracılığı ile edinmektedir. Bunu sırası ile il, ilçe tarım müdürlükleri (%33,3), ziraat odası (%18,9), internet (%6,7) takip etmektedir. Araştırmaya katılan çiftçiler yem ile ilgili yenilikleri genellikle eş-dost (%47,5) aracılığıyla elde etmektedir. Bunu sırası ile il ilçe tarım müdürlükleri (%32,5), ziraat odası (%11,7), internet (%5,8), televizyon (%2,5) takip etmektedir. Organik tarım yapan çiftçiler yem ile ilgili yenilikleri çoğunluğu il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%43,3) öğrenmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%30), ziraat odası (%13,3), internet (%10), televizyon (%3,3) takip etmektedir. Konvansiyonel tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu yem ile ilgili yenilikleri eş-dost (%53,3) tarafından edinmektedir. Bunu sırası ile il, ilçe tarım müdürlükleri (%28,9), ziraat odası (%11,1), internet (%4,4), televizyon (%2,2) takip etmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğu ekipmanlar ile ilgili yenilikleri il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%44,2) öğrenmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%30,8), ziraat odası (%13,3), internet (%8,3), televizyon (%3,3) takip etmektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu ekipmanlar ile ilgili yeni bilgileri il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%40) elde etmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%26,7), ziraat odası (%13,3), internet (%13,3), televizyon (%6,7) takip etmektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu ekipmanlar ile ilgili yenilikleri il, ilçe tarım müdürlükleri (%45,6) aracılığıyla öğrenmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%32,2), ziraat odası (%13,3), internet (%6,7), televizyon (%2,2) takip etmektedir. Tarımsal üretim yapan çiftçiler sulama araçları ile ilgili yenilikleri genellikle il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%35,8) öğrenmiştir. Bunu sırası ile eş-dost (%26,7), ziraat odası (%20,8), internet (%12,5), televizyon (%4,2) takip etmiştir. Organik tarım yapan çiftçiler ise sulama araçları ile ilgili yenilikleri sırası ile ziraat odası (%26,7), il, ilçe tarım müdürlükleri (%26,7), eş-dost (%23,3), internet (%16,7), ve televizyon (%6,7) takip etmektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu sulama ile ilgili yenilikleri il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%38,9) bilgi edinmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%27,8), ziraat odası (%18,9), internet (%11,1) ve televizyon (%3,3) takip etmektedir. Araştırmaya katılan çiftçiler tarımsal ilaçlar

hakkında yenilikleri sırası ile eş-dost (%30), ziraat odası (%25,8), il, ilçe tarım müdürlükleri (%20,5), internet (%11,7), televizyon (%3,3) aracılıkları ile takip etmektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu ilaçlar ile ilgili yeni bilgileri ziraat odasından (%36,7) öğrenmektedir. Bunu sırası ile eş-dost (%23,3), il, ilçe tarım müdürlükleri (%16,7), internet (%16,7), televizyon (%6,7) takip etmektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler ilaçlar ile ilgili yenilikleri ziraat odası (%22,2), eş-dost (%32,2), il, ilçe tarım müdürlükleri (%33,3), internet (%10) ve televizyondan (%2,2) takip etmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğu tohum ile ilgili yenilikleri eş-dost (%30,8) ve il, ilçe tarım müdürlüklerinden (%30,8) öğrenmektedir. Bunu sırası ile ziraat odası (%21,7), internet (%21,7), televizyon (%1,7) takip etmektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin çoğunluğu tohum ile ilgili yeni bilgileri eş-dosttan (%36,7) öğrenmektedir. Bunu sırası ile il, ilçe tarım müdürlükleri (%27,8), ziraat odası (%26,7), internet (%14,4) ve televizyon (%1) takip etmektedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçiler tohum ile ilgili yenilikleri ziraat odası (%20), eş-dost (%36,7), il, ilçe tarım müdürlükleri (%27,8), internet (%14,4), televizyondan (%1) takip etmektedir. Eurodata Tv Worldwide tarafından yapılan “One Tv Year In the World 2021” araştırmasından alınan bilgiler doğrultusunda, dünya genelinde 91 ülkenin günlük ortalama televizyon izleme süresi 2 saat 54 dakika olarak belirlenmiştir. Bu süre Türkiye’de ise 4 saat 33 dakika olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de bu kadar yüksek bir televizyon izleme süresi mevcut iken tarımsal bilgiler yapılan araştırmaya göre en az televizyondan elde edilmektedir (Kantar, 2021). Hinrichs ve ark. (2004) çiftçi pazarlarının, satıcılar tarafından sosyal öğrenmeyi ve yeniliği teşvik eden aracı sosyal kurumlar olarak hizmet edebileceği sonucuna vardıklarını belirtmiş; bakanlıklar, çiftçi pazarı grupları gibi topluluk destekçileri, sosyal öğrenme fırsatlarının teşvik edildiği fiziksel alanlar ve sosyal iklimler yaratmak için çiftçi pazarlarını planlayabileceklerini, tasarlayabileceklerini ve yeniden düzenleyebileceklerini vurgulamıştır.

Çizelge 4. 35. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklı konularda tarımsal yenilikleri takip etme kaynakları

Yenilik Konuları	Organik Tarım Yapma Durumu	Ziraat Odası		Eş-Dost		İl, İlçe Tarım Müdürlükleri		İnternette		Televizyon		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Gübre	Evet	9	30	6	20	13	43.3	2	6.7	-	-	30	100
	Hayır	17	18.9	37	41.1	30	33.3	6	6.7	-	-	90	100
	Toplam	26	21.7	43	35.8	43	35.8	8	6.7	-	-	120	100
Yem	Evet	4	13.3	9	30	13	43.3	3	10	1	3.3	30	100
	Hayır	10	11.1	48	53.3	26	28.9	4	4.4	2	2.2	90	100
	Toplam	14	11.7	57	47.5	39	32.5	7	5.8	3	2.5	120	100
Ekipman	Evet	4	13.3	8	26.7	12	40	4	13.3	2	6.7	30	100
	Hayır	12	13.3	29	32.2	41	45.6	6	6.7	2	2.2	90	100
	Toplam	16	13.3	37	30.8	53	44.2	10	8.3	4	3.3	120	100
Sulama araçları	Evet	7	26.7	7	23.3	8	26.7	5	16.7	2	6.7	30	100
	Hayır	17	18.9	25	27.8	35	38.9	10	11.1	3	3.3	90	100
	Toplam	25	20.8	32	26.7	43	35.8	15	12.5	5	4.2	120	100
İlaçlar	Evet	11	36.7	7	23.3	5	16.7	5	16.7	2	6.7	30	100
	Hayır	20	22.2	29	32.2	30	33.3	9	10	2	2.2	90	100
	Toplam	31	25.8	36	30	35	20.5	14	11.7	4	3.3	120	100
Tohum	Evet	8	26.7	4	13.3	12	40	5	16.7	1	3.3	30	100
	Hayır	18	20.0	33	36.7	25	27.8	13	14.4	1	1	90	100
	Toplam	26	21.7	37	30.8	37	30.8	18	15	2	1.7	120	100

Çiftçilerin %48,3'i tarımsal yenilikleri gördüğü anda kullanırken, %51,7'si tarımsal yenilikleri anında kullanmamaktadır, bu bulgulara göre çiftçilerin yarısından fazlasının tarımsal yeniliklerin uygulanması konusunda temkinli davrandıkları söylenebilir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4. 36. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda kullanma durumu

Tarımsal Yenilikleri Gördüğü Anda Kullanma Durumu	f	%
Evet	58	48.3
Hayır	62	51.7
Toplam	120	100.0

Tarımsal yenilikleri gördüğü anda kullanmayan çiftçilerin %46,8'i pahalı olduğu için yenilikleri kullanmadığını belirtirken, %43,5'i yeniliklere güvenmediklerini, %9,7'si tarımsal yeniliklere ulaşamadıkları için yenilikleri kullanmadıklarını belirtmiştir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4. 37. Tarımsal yenilikleri kullanmama durumu

Tarımsal Yenilikleri Kullanmama Durumu	f	%
Pahalı oldukları için	29	46.8
Güvenemiyorum	26	43.5
Ulaşamıyorum	7	9.7
Toplam	62	100

Çiftçilerin tarımsal yeniliklerin görüldüğü anda uygulanması ile organik tarım yapma bulguları çizelge 4.38'da verilmiştir. Tarımsal yenilikleri görüldüğü anda uygulayan ve organik tarım yapan çiftçiler (%60) çoğunluktadır. Tarımsal yenilikler gördüğü anda yapmayan ve organik tarım yapan çiftçi oranı %40'tır. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda uygulayan ve konvansiyonel tarımsal üretim yapan çiftçi oranı %44,4'tür. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda uygulamayan ve konvansiyonel üretim yapan çiftçi oranı %55,6'dır. Organik tarım yapan çiftçilerin yapmayanlara göre daha yenilikçi olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 4. 38. Organik tarım yapma durumu/ Tarımsal yeniliklerin görüldüğü anda uygulanması

Organik Tarım Yapma Durumu/ Tarımsal Yeniliklerin Görüldüğü Anda Uygulanması	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	18	60	12	40	30	100
Hayır	40	44.4	50	55.6	90	100

Çiftçilerin organik tarım yapma durumlarına göre tarımsal yenilikleri görüldüğü anda uygulamama nedenleri Çizelge 4.39’da verilmiştir. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda uygulamayan ve organik tarım yapan çiftçilerin yarısı (%54,5) pahalı olduğu için uygulamamaktadır. Bunu sırası ile (%36,4) güvenemediği, (%9,1) ulaşamadıkları için uygulamayanlar izlemektedir. Tarımsal yenilikleri gördüğü anda uygulamayan ve konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu (%46,9) pahalı olduğu için yenilikleri uygulayamamaktadır. Bunu sırası ile (%44,9) güven vermediği için, (%8,2) yeniliklere ulaşım zor olduğu için yenilikleri uygulayamamaktadır. Çiftçilerin yenilikleri hemen uygulayamamasındaki en önemli etken fiyatı olmaktadır.

Çizelge 4. 39. Organik tarım yapma durumu/ Tarımsal yeniliklerin görüldüğü anda uygulanmama nedeni

Organik Tarım Yapma Durumu/ Neden		Pahalı Olması	Güvenmeme	Ulaşamama	Toplam
Evet	f	6	4	1	11
	%	54.5	36.4	9.1	100.0
Hayır	f	23	22	4	49
	%	46.9	44.9	8.2	100.0

4.6 Tarımsal Yeniliklerin Katkı Durumu

Öğrenilen yeniliklerin üretime katkı durumları Çizelge 4.40’ta verilmektedir. Çiftçilere öğrenilen yeniliklerin üretimlerine katkı durumları sorulduğunda çoğunluğu (%57,5) evet cevabı vermiştir. Çiftçilerin bir kısmı ise (%42,5) hayır cevabı vermiştir.

Çizelge 4. 40. Öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlama durumu

Katkı Sağlama Durumu	f	%
Evet	69	57.5
Hayır	51	42.5
Toplam	120	100

Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre çiftçilerin tarımsal üretimde öğrendiği yeniliklerin üretime katkı sağlama durumu Çizelge 4.41’de verilmektedir. Tarımsal üretimde öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlayan ve aynı zamanda organik tarım üretimi yapan çiftçi oranı %70’tir. Tarımsal üretimde öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlayan ve aynı zamanda konvansiyonel üretim yapan katılımcı %53,3’tür. Tarımsal üretimde öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlamayan ve aynı zamanda organik tarım üretimi yapan çiftçi oranı %30’dur. Tarımsal üretimde öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlamayan ve aynı zamanda konvansiyonel üretim yapan çiftçi oranı %46,7’dir. İki bulgu arasındaki ki-kare analiz testi sonuçlarına göre öğrenilen yeniliklerin üretime katkı sağlama durumu organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p=0.110$; $p>0.05$).

Çizelge 4. 41. Tarımsal Yeniliklerin Üretime Katkı Sağlama Durumu / Organik Tarım Yapma Durumu

Organik Tarım Yapma Durumu	Tarımsal Üretimde Öğrenilen Yeniliklerin Üretime Katkı Sağlama Durumu	f	%
Evet	Evet	21	70.0
	Hayır	9	30.0
Hayır	Evet	48	53.3
	Hayır	42	46.7

Araştırmaya katılan organik üretim yapan/yapmayan çiftçilerin farklı konularda öğrendikleri yeniliklerin üretimlerine katkı sağlama yönündeki bulguları Çizelge 4.42’de verilmiştir. Yalnızca organik üretim yapan çiftçilerin %30’u gübreleme ile ilgili yeniliklerin kesinlikle üretimlerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamına alınan çiftçilerin %26,7’si sulama, %26,7’si ilaçlama, %26,7’si ekipman ve %23,3’ü tohum hakkında öğrenilen bilgilerin üretime kesinlikle katkı sağladığını belirtmiştir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin üretimlerine katkı sağlama bulgularında %23,3 gübreleme, %23,3 tohum, %21,1 sulama, %21,1 ilaçlama ve %18,9 ekipman kesinlikle katkı sağlamıştır.

Çizelge 4. 42. Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre öğrenilen yeniliklerin katkı sağlama durumları

İfadeler	Organik Tarım Yapma Durumu	Kesinlikle Katkı Sağladı		Katkı Sağladı		Etkisi Olmadı		Katkı Sağlamadı		Kesinlikle Katkı Sağlamadı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Gübreleme	Evet	9	30	11	36.7	4	13.3	2	6.7	4	13.3	30	100
	Hayır	21	23.3	21	23.3	24	26.7	11	12.2	13	14.4	90	100
Sulama	Evet	8	26.7	12	40	4	13.3	3	10	3	10	30	100
	Hayır	19	21.1	36	40	17	18.9	13	14.4	5	5.6	90	100
İlaçlama	Evet	8	26.7	7	23.3	5	16.7	5	16.7	5	16.7	30	100
	Hayır	19	21.1	22	24.4	24	26.7	18	20	7	7.8	90	100
Ekipman	Evet	7	26.7	7	23.3	8	26.7	5	16.7	2	6.7	30	100
	Hayır	17	18.9	25	27.8	35	38.9	10	11.1	3	3.3	90	100
Tohum	Evet	7	23.3	7	23.3	7	23.3	5	16.7	4	13.3	30	100
	Hayır	21	23.3	26	28.9	23	25.6	15	16.7	5	5.6	90	100

4.7 Çiftçilerin İletişim Araçlarını Kullanma Durumu

Araştırmaya katılan çiftçilerin %38,3'ü iletişim aracı olarak bilgisayarı kullanmakta ve %38,3'ü kullanmamaktadır. Geriye kalan çiftçiler (%23,3) kararsızdır. Araştırmaya katılan çiftçilerin %64,2'si iletişim aracı olarak telefonu kullanırken, %15,8'i kullanmamaktadır. Yapılan çalışmaya katılan çiftçilerin %47,5'i iletişim aracı olarak televizyonu kullanmakta; %22,5'i ise televizyonu iletişim aracı olarak kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan çiftçilerin %34,2'si iletişim aracı olarak radyo kullanmaktayken, %48,4'ü kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan çiftçilerin %15,8'i dergi, gazeteyi iletişim aracı olarak kullanmaktadır. Çiftçilerin %65'i ise dergi ve gazeteyi iletişim aracı olarak kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan çiftçilerin en az tercih ettiği iletişim aracı dergi ve gazete olmaktadır. En çok tercih edilen iletişim aracı ise telefondur. Çiftçilerin iletişim araçlarını kullanma ve organik tarım yapma durumları çizelge 4.43'te verilmiştir. Organik üretim yapan çiftçilerin çoğunluğu (%70) iletişim aracı olarak telefon kullanmaktadır. Bunu sırası ile kullanma durumuna göre (%46,6) televizyon, (%33,3) bilgisayar ve (%23,3) radyo izlemektedir. En az kullanılan iletişim aracı ise (%16,6) dergi ve gazetedir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin arasında ise en fazla kullanılan iletişim aracı (%62,2) telefondur. Bunu sırası ile (%47,7) televizyon, (%40) bilgisayar ve (%37,8) radyo izlemektedir. En az kullanılan iletişim aracı ise (%15,6) dergi ve gazetedir. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, çiftçilerin en fazla kullandığı iletişim aracının telefon, en az kullandığı iletişim aracının ise dergi ve gazete olduğu saptanmıştır.

Çizelge 4. 43. İletişim araçlarını kullanma ve organik tarım yapma durumları

İletişim Araçları	Organik Tarım Yapma Durumu	Sürekli Kullanıyorum		Kullanıyorum		Kararsızım		Kullanmıyorum		Asla Kullanmıyorum		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bilgisayar	Evet	7	23.3	3	10	6	20	5	16.7	9	30	30	100
	Hayır	20	22.2	16	17.8	22	24.4	10	11.1	22	24.4	90	100
	Toplam	27	22.5	19	15.8	28	23.3	15	12.5	31	25.8	120	100
Telefon	Evet	17	56.7	4	13.3	7	23.3	1	0.8	1	0.8	30	100
	Hayır	39	43.3	17	18.9	17	18.9	6	6.7	11	12.2	90	100
	Toplam	56	46.7	21	17.5	24	20	7	5.8	12	10	120	100
Televizyon	Evet	7	23.3	7	23.3	6	20	5	16.7	5	16.7	30	100
	Hayır	31	34.4	12	13.3	30	33.3	11	12.2	6	6.7	90	100
	Toplam	38	31.7	19	15.8	36	30	16	13.3	11	9.2	120	100
Radyo	Evet	6	20	1	3.3	8	26.7	6	20	9	30	30	100
	Hayır	23	25.6	11	12.2	13	14.4	26	28.9	17	18.9	90	100
	Toplam	29	24.2	12	10	21	17.5	32	26.7	26	21.7	120	100
Dergi. Gazete	Evet	4	13.3	1	3.3	5	16.7	4	13.3	16	53.3	30	100
	Hayır	9	10	5	5.6	18	20	23	25.6	35	38.9	90	100
	Toplam	13	10.8	6	5	23	19.2	27	22.5	51	42.5	120	100

4.8 Çiftçilerin Sosyal Öğrenme Bulguları

Çiftçilerin sosyal öğrenme düzeylerini ortaya koymak amacıyla geliştirilen ifadelere katılım düzeyleri Çizelge 4.44'te verilmiştir. Komşuların düğün-cenaze gibi katıldığı etkinliklerde, komşularla üretilen ürünler, bitki hastalık ve zararlıları hakkında konuşma, ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle iş birliği yapma, köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunları tartışma, köy toplantılarında komşularla üretim faaliyetleri konusunda konuşma, tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alma, diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşma ifadelerine çiftçiler katılım göstermektedir. Yeni bir ilacı, tohumu denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini bekleme, yeni tohum, ilaç, gübre, ekipman vb. destek kapsamında ise hemen uygulamak için gönüllü olma, yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini bekleme ifadelerine çiftçiler katılmamaktadır. Yayım elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uygulama, duyulan bir yeniliği hemen uygulama, yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını bekleme, yayım elemanlarının önerilerini dikkate alıp işletmesinde uygulama, diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmesinde uygulama, komşulardan ve diğer çiftçilerden duyduğu bilgileri üretim faaliyetlerinde kullanma, üretimde sorun yaşadığı konularda diğer çiftçilerin tavsiyesini alma ifadelerinde ise kararsız oldukları görülmektedir. Leta ve ark. (2018), Etiyopya'da sosyal öğrenme yoluyla bilgi edinme ve teknolojinin transfer edilme hızının nispeten yavaş olmasına rağmen, tarımda teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve iyi uygulamaların yerleştirilebilmesi amacıyla tüm dünyadaki küçük ölçekli çiftçiler için tarımsal yayım hizmetlerine, teknolojilerine ve girdilere yeterli veya adaletli bir erişim sağlanması açısından sosyal öğrenmenin etkili bir mekanizma olduğunu vurgulamaktadır. Li ve ark. (2018), komşulardan öğrenmenin emek yoğun ve yüksek vasıflı teknolojilerin benimsenmesini teşvik edeceğini, ancak bu tür bir öğrenmenin sermaye yoğun teknolojilerde iyi çalışmadığını belirtmektedir. Tran ve ark. (2018), sosyal öğrenmenin, deneyimsel ve deneysel bilginin coğrafi sınırlar arasında benimsenmesini ve yayılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynadığını, evde, yerel kafelerde veya aile kutlamalarında yapılan gündelik toplantıların deneyim ve bilgi alışverişinde bulunabilecekleri veya çiftçilik faaliyetleriyle ilgili ortak sorunları ele alabilecekleri faydalı öğrenme platformları sağladığını belirtmektedir.

Çizelge 4.44. Çiftçilerin sosyal öğrenme bulguları (1= Kesinlikle Katılıyorum 5=Kesinlikle katılmıyorum)

İfadeler	1		2		3		4		5		Ortalama	Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		f	%
Yeni bir ilacı denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	3	2.5	19	15.8	35	29.2	29	24.2	34	28.3	3.60	30	100
Yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	7	5.8	18	15.0	32	26.7	23	19.2	40	33.3	3.59	30	100
Yeni bir tohum, ilaç, gübre, ekipman vb. destek kapsamında ise hemen uygulamak için gönüllü olurum.	5	4.2	16	13.3	40	33.3	26	21.7	33	27.5	3.55	30	100
Yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	6	5.0	18	15.0	35	29.2	31	25.8	30	25.0	3.50	30	100
Yayım elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uygularım.	14	11.7	15	12.5	40	33.3	15	12.5	36	30.0	3.36	30	100
Duyduğum bir yeniliği hemen uygularım.	16	13.3	17	14.2	38	31.7	20	16.7	29	24.2	3.24	30	100
Yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını beklerim.	15	12.5	23	19.2	35	29.2	17	14.2	30	25.0	3.20	30	100
Yayım elemanlarının önerilerini dikkate alır işletmemde uygularım.	13	10.8	26	21.7	43	35.8	14	11.7	24	20.0	3.08	30	100
Diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmemde uygularım.	24	20.0	19	15.8	41	34.2	23	19.2	13	10.8	2.85	30	100
Komşularımdan ve diğer çiftçilerden duyduğum bilgileri üretim faaliyetlerimde kullanırım.	29	24.2	21	17.5	38	31.7	13	10.8	19	15.8	2.76	30	100
Üretimde sorun yaşadığım konularda diğer çiftçilerin tavsiyesini alırım.	37	30.8	20	16.7	27	22.5	20	16.7	16	13.3	2.65	30	100
Komşularımın düğün-cenaze gibi etkinliklerine katılırım.	36	30.0	26	21.7	38	31.7	3	2.5	17	14.2	2.49	30	100
Katıldığım etkinliklerde komşularımla ürettiğimiz ürünler hakkında konuşurum.	33	27.5	24	20.0	46	38.3	6	5.0	11	9.2	2.48	30	100
Katıldığım etkinliklerde komşularımla bitki hastalık ve zararlıları konusunda konuşurum.	36	30.0	23	19.2	40	33.3	11	9.2	10	8.3	2.46	30	100
Ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle iş birliği yaparım.	40	33.3	21	17.5	37	30.8	10	8.3	12	10.0	2.44	30	100
Köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunlarımızı tartışırız.	35	29.2	30	25.0	35	29.2	9	7.5	11	9.2	2.42	30	100
Köy toplantılarında komşularımla üretim faaliyetlerimiz konusunda konuşuruz.	31	25.8	37	30.8	33	27.5	10	8.3	9	7.5	2.40	30	100
Tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alırım.	35	29.2	44	36.7	20	16.7	8	6.7	13	10.8	2.33	30	100
Diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşurum.	44	36.7	42	35	17	14.2	6	5.0	11	9.2	2.15	100	100

Organik tarım yapma/yapmama durumuna göre çiftçilerin sosyal öğrenme ile ilgili ifadelerine verdikleri yanıtlar Ek 1’de görülmektedir. Organik üretim yapan çiftçilerin %40’ı diğer çiftçiler ile tarımsal üretim hakkında konuştuklarını belirtirken, %33,4’ü tarımsal üretim hakkında diğer çiftçilerden tavsiyeler alabileceklerini, %40’ı komşularının düğün cenazelerine vb. etkinliklere katıldıklarını, %20’si katıldıkları etkinliklerde ürettikleri ürünler hakkında konuştuklarını, %36,6’sı katılan etkinliklerde bitki hastalık ve zararlıları hakkında konuştukları, %50’si köy toplantılarında üretim faaliyetleri hakkında konuştuklarını, %46,7’si köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunları tartıştıklarını, %36,7’si komşu ve diğer çiftçilerden duyduğu bilgileri üretim faaliyetlerinde kullandıklarını, %40’ı üretimde yaşadığı sorunları hakkında diğer çiftçilerden tavsiye aldıklarını, %36,7’si diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmelerinde uyguladıklarını, %43,3’ü ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçiler ile işbirliği yaptıklarını, %33,3’ü duyduğu yeniliği hemen uyguladığını, %16,7’si yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçileri beklediğini, %16,7’si yeni bir ilacı denemeden önce diğer çiftçileri beklediğini, %10 yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin almasını beklediğini, %13,3’ü destekleme kapsamında olan ilaç, gübre, ekipman vb. hemen kullanmak için gönüllü olduğunu, %30’u yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını beklediğini, %50’si yayım elemanlarının önerilerini dikkate alarak ve işletmesinde uyguladığını, %23,3’ü yayım elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uyguladığını ifade etmektedir.

Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin %82,2’si diğer çiftçiler ve komşuları ile tarımsal üretim konusunda konuşmakta, %76,6’sı tarımsal üretim hakkında diğer çiftçilerden tavsiye almakta, %58,8’i çiftçi komşularının cenaze, düğün vb. etkinliklerine katılım sağlamakta, %56,6’sı katılan etkinliklerde komşuları ile ürettikleri ürünler hakkında konuşmakta, %53,3’ü katılan etkinliklerde komşuları ile hastalık ve zararlılar hakkında konuşmakta, %58,9’u köy toplantılarında komşular ile üretim faaliyetleri hakkında konuşmakta, %56,6’sı köy toplantılarında tarımsal üretim sorunları hakkında tartışmakta, %43,4’ü komşulardan veya diğer çiftçilerden duyulan bilgileri üretim faaliyetlerinde kullanmakta, %50’si üretimde yaşanan sorunlar hakkında diğer çiftçilerden tavsiye almakta, %35,5’i diğer çiftçilerden alınan tavsiyeleri işletmelerinde uygulamakta, %53,4’ü ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçiler ile iş birliği yapmakta, %25,5’i duyulan yeniliği hemen uygulamakta, %22,3’ü yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçileri beklemekte, %16,7’si yeni

bir ilacı denemeden önce diğer çiftçileri beklemekte, %23,4'ü yeni bir ekipman almadan önce diğer çiftçilerin denemesini beklemekte, %18,8'i yeni bir tohum, ilaç gübre vb. destek kapsamında ise uygulamak için gönüllü olmakta, %32,3'ü yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını beklemekte, %26,7'si yayım elemanlarının önerilerini dikkate alarak işletmesinde uygulamakta ve %24,4'ü yayım elemanlarının önerdiği yenilikleri hemen uygulamaktadır.

Sosyal öğrenmenin ölçülmesi için hazırlanan ölçekteki ifadeler katılımcı çiftçilerin verdikleri yanıtların organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Çizelge 4.45'te verilmiştir. Mann-Whitney U testi sonucuna göre 0.01 anlamlılık düzeyinde çiftçilerin sosyal öğrenme ile ilgili ifadeler verdikleri yanıtlar organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklılık göstermektedir. Organik tarım yapmayan çiftçiler yapanlara göre sosyal öğrenme ile ilgili ifadeler daha olumlu yaklaşmaktadır.

Çizelge 4. 45. Mann-Whitney U Testi sonuçları

Mann-Whitney U	806,000
Wilcoxon W	4901,000
Z	-3,300
Asymp. Sig. (2-tailed)	,001

Mann-Whitney U testi sonucunda 0.01 anlamlılık düzeyinde organik tarım yapma/yapmama durumuna göre ortaya çıkan farklılıkların ise “Diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşma, tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alma, komşuların düğün-cenaze gibi etkinliklerine katılma, katıldığı etkinliklerde komşularla üretilen ürünler hakkında konuşma ifadelerinde ortaya çıktığı görülmektedir (Çizelge 4.46). Yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini bekleme için ise 0.05 anlamlılık düzeyinde organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Yine, köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunları tartışma, ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle iş birliği yapma, yayım elemanlarının önerilerini dikkate alıp işletmede uygulama ifadeleri için ise 0.10 anlamlılık düzeyinde organik tarım yapma/yapmama durumuna göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Yayım elemanlarının önerilerini dikkate alıp işletmede uygulama ifadesinde organik tarım yapan çiftçiler yapmayanlara göre yayım elemanlarının önerilerini daha çok dikkate almaktadır.

Bunun dışındaki ifadelerde ise organik tarım yapmayanların sosyal öğrenme ile ilgili ifadelere daha olumlu yaklaştıkları görölmektedir.

Çizelge 4. 46. Sosyal öğrenme ile ilgili ifadelerin organik tarım yapma/yapmama durumuna göre karşılaştırılması

İfadeler	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-Tailed)
Diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşurum.	698.000	4793.000	-4.156	0.000
Tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alırım.	756.000	4851.000	-3.754	0.000
Komşularımın düğün-cenaze gibi etkinliklerine katılırım.	878.000	4973.000	-2.969	0.003
Katıldığım etkinliklerde komşularımla ürettiğimiz ürünler hakkında konuşurum.	758.000	4853.000	-3.753	0.000
Katıldığım etkinliklerde komşularımla bitki hastalık ve zararlıları konusunda konuşurum.	1112.500	5207.500	-1.494	0.135
Köy toplantılarında komşularımla üretim faaliyetlerimiz konusunda konuşuruz.	1186.500	5281.500	-1.027	0.305
Köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunlarımızı tartışırız.	1056.500	5151.500	-1.841	0.066
Komşularımdan ve diğer çiftçilerden duyduğum bilgileri üretim faaliyetlerimde kullanırım.	1213.000	5308.000	-0.855	0.393
Üretimde sorun yaşadığım konularda diğer çiftçilerin tavsiyesini alırım.	1145.000	5240.000	-1.276	0.202
Diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmemde uygularam.	1322.500	5417.500	-0.172	0.864
Ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle iş birliği yaparım.	1047.500	5142.500	-1.904	0.057
Duyduğum bir yeniliği hemen uygularam.	1206.000	1671.000	-0.898	0.369
Yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	1228.500	5323.500	-0.762	0.446
Yeni bir ilacı denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	1241.000	5336.000	-0.683	0.494
Yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	958.500	5053.500	-2.449	0.014
Yeni bir tohum, ilaç, gübre, ekipman vb. Destek kapsamında ise hemen uygulamak için gönüllü olurum.	1219.500	5314.500	-0.820	0.412
Yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını beklerim.	1114.000	5209.000	-1.469	0.142
Yayım elemanlarının önerilerini dikkate alır işletmemde uygularam.	1064.000	1529.000	-1.794	0.073
Yayım elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uygularam.	1159.000	5254.000	-1.200	0.230

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Diğer insanların davranışlarını inceleyerek ve gözlemleyerek öğrenme, bilgi edinme ve tekrarlama olarak tanımlanan sosyal öğrenmenin organik tarım yapan ve yapmayan tarım işletmelerindeki öğrenme süreci içerisindeki önemini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, çiftçilerin bilgi edinme kaynakları ve bu bilgilerin uygulanma süreçlerinde çiftçilerin davranışları araştırılmıştır. Çiftçilerin büyük çoğunluğu (%85) mesleki eğitim almamıştır. Mesleki eğitim almış olanların çoğunluğu (%82,4) eğitimlerini İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nde almıştır. Özel firmalardan eğitim alma oranı ise düşüktür (%17,6). Çiftçilerin çoğunluğu geleneksel yöntemlerle, özellikle eş-dost ve büyüklerinden (%75,8) tarımsal üretim bilgisi edinmektedir. Çiftçilerin önemli bir kısmı (%70) çevresine tarımsal üretimi öğretmiştir. Yardım gerektiğinde çiftçilerin başvurduğu yerler genellikle sosyal çevreleri (%61,6) olmuştur. Bu, tarım destek hizmetlerinin daha etkili bir şekilde bu sosyal ağlar aracılığıyla sağlanması gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, çiftçilerin genellikle geleneksel yöntemlerle, özellikle eş-dost ve büyüklerinden öğrendikleri ve çevrelerine tarımsal bilgi aktardıkları sonucunu çıkartmamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca, mesleki eğitim alanların çoğunlukla resmî kurumlardan eğitim aldığı ve çiftçilerin tarımsal faaliyetlerde yardım gerektiğinde genellikle sosyal çevreleri ile iletişim kurduğu gözlemlenmektedir.

Çiftçilerin %60,8'i tarımsal faaliyetlerde aileleri ile çalışmaktadır. Çiftçilerin %25'i organik tarım yapmakta, %75'i yapmamaktadır. Organik tarım yapan çiftçiler, organik tarımı ilk olarak eş-dostlarından (%36,7) veya büyüklerinden (%30) duymuştur. İnternet ve ziraat odası da organik tarımın öğrenildiği kaynaklar arasındadır. Organik tarım yapma kararında etkili olan kişiler arasında eş-dost tavsiyesi (%40) ve kişisel araştırma (%26,7) ön plandadır. Çiftçilerin %63,3'ü organik tarımı çevrelerine tavsiye etmektedir.

Çiftçilerin çoğunluğu (%66,7) tarımsal üretimin izleyerek ve gözlemleyerek öğrenilebileceğini düşünmektedir. Bu, geleneksel ve pratiğe dayalı öğrenme yöntemlerinin yaygın olduğunu göstermektedir. Organik üretim yapan çiftçilerin yarısı tarımsal üretimin izleyerek, gözleyerek öğrenilebileceğini düşünmektedir. Organik

tarım yapmayan çiftçilerin ise %72,2'si tarımsal üretimin izleyerek, gözleyerek öğrenilebileceğini düşünmektedir. Bu bulgular Gaziantep ilindeki çiftçiler arasında sosyal öğrenmenin yaygın bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Tarımsal üretimdeki uygulamalar konusunda organik tarım yapma ve yapmama durumuna göre bilgi kaynakları farklılık gösterebilmektedir. Konvansiyonel tarım yapan işletmeler daha çok tarımsal üretim faaliyetlerinde büyüklerden bilgi almayı tercih ederken, organik tarım yapan işletmeler çevre ve dostlarından bilgi almayı tercih etmektedir. Bu farklılığın temel nedeni ise organik tarım uygulamalarının yeni yaygınlaşan bir üretim şekli olmasından kaynaklanıyor olabilir. Teknolojik ekipman kullanımı konusunda ise her iki tarım sisteminde de en önemli bilgi kaynağı, satıcı firmalardır.

Çiftçilerin %45'i sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılmıştır, ancak %55'i bu tür etkinliklere katılmamıştır. Toplantılara katılım oranının genel olarak orta düzeyde olduğu görülmektedir. Organik tarım yapan çiftçilerin, konvansiyonel tarım yapan çiftçilere göre toplantılara katılım sağlama oranı neredeyse iki katıdır. Bu durum, organik tarım yapan çiftçilerin sektörel gelişmeleri takip etme ve bilgi paylaşımına daha fazla önem verdiğini göstermektedir.

Çiftçilerin büyük bir çoğunluğu (%71,7), çevrelerine tarımsal üretim hakkında bilgi verip, girdi ve ekipmanların nasıl kullanılması gerektiğini anlatmaktadır. Bilgi paylaşımı yapmayan çiftçilerin büyük bir kısmı (%82,4), anlatmaya gerek görmediklerini belirtmiştir. Ayrıca, bu grup içinde bir kısmı da (%17,6) anlatacak kadar bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmektedir.

Organik tarım yapan ve yapmayan çiftçilerin faaliyet alanlarıyla ilgili yenilikleri takip etme oranları arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Çiftçilerin yenilik konusuna göre yenilikleri takip ettikleri kaynaklar farklılık gösterebilmesine rağmen, genellikle Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlükleri, eş-dost ve Ziraat Odası en yaygın bilgi kaynaklarıdır. Çiftçilerin %48,3'ü tarımsal yenilikleri gördükleri anda uygulamaktadır. Ancak, %51,7'lik bir kısım bu yenilikleri hemen uygulamamaktadır. Yenilikleri uygulamama nedenleri ağırlıklı olarak pahalı olması ve güvensizliktir.

Organik tarım yapan çiftçilerin yenilikleri uygulama oranı yapmayanlara göre daha yüksektir. Tarımsal yeniliklerin uygulanma oranını artırmak için çiftçilere yönelik bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli ve eğitim programları oluşturulmalıdır. Ayrıca, çiftçiler için tarımsal yeniliklerin maliyetlerini azaltmaya yönelik destek programları sunulmalıdır. Çiftçiler, yenilikleri uygulama konusundaki sosyal öğrenme durumlarına yönelik ifadelerde farklı tutumlar sergilemektedirler. Yeni ilaçları ve tohumları denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklemenin yaygın bir eğilim olduğu görülmektedir. Yeni bir uygulama destek kapsamındaysa, çiftçilerin hemen uygulamaya gönüllü olma eğilimi vardır. Yayım elemanlarının önerilerini ve diğer çiftçilerin tavsiyelerini dikkate alma eğilimi yüksektir. Bu durum, çiftçilerin uzman görüşlerine ve sosyal çevrelerinden gelen bilgilere değer verdiğini göstermektedir.

Çiftçiler, komşularıyla çeşitli etkinliklere katılım göstermektedir. Bu etkinliklerde üretimle ilgili konuları tartışma ve bilgi paylaşma eğilimi oldukça yaygındır. Köy toplantıları, tarımsal üretim sorunlarının tartışılması ve çözüm önerilerinin sunulması için önemli bir platform olarak görülmektedir. Bu toplantılara katılımın teşvik edilmesi ve etkili bir şekilde yönetilmesi, çiftçiler arasında bilgi paylaşımını artırabilir. Çiftçiler arasındaki iş birliği ve bilgi paylaşımını artırmak adına köy toplantıları ve diğer etkinlikler daha sık düzenlenmelidir. Yayım elemanları, çiftçilere yenilikleri tanıtmak ve önerilerde bulunmak için etkili bir kaynaktır. Bu nedenle, çiftçilerle daha sık etkileşime geçmeli ve onların ihtiyaçlarına yönelik bilgiler sunmalıdır. Yenilikleri hemen uygulama eğilimini artırmak ve çiftçilerin bilgiye daha hızlı erişimini sağlamak için eğitim programları düzenlenmeli ve farkındalık artırıcı kampanyalar yürütülmelidir. Çiftçilere yönelik sosyal medya veya diğer online platformlar üzerinden etkileşimli iletişim kanalları oluşturarak, çiftçilerin dijital ortamda da bilgi alışverişi yapmalarını desteklemek önemlidir.

Bu çalışma, Gaziantep ilindeki organik ve konvansiyonel çiftçiler arasında bilgi edinme ve sosyal öğrenme süreçlerinde önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Konvansiyonel çiftçilerin, organik tarım yapan meslektaşlarına kıyasla daha fazla sosyal etkileşim içinde oldukları ve geleneksel bilgi kaynaklarına daha yatkın oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlar, konvansiyonel çiftçilerin bilgi edinme ve paylaşma konusunda daha açık ve toplum odaklı bir yaklaşım benimsediklerini

göstermektedir. Bu çalışma, organik tarım yapan çiftçilerin, bilgiyi daha formal ve belki de daha modern kaynaklardan alma eğiliminde olabilecekleri varsayımını desteklemektedir. Organik çiftçiler, sürdürülebilir tarım teknikleri ve ekolojik bilgi gerektiren bir çerçevede çalıştıklarından, bilgi ihtiyaçları ve kaynak tercihleri değişiklik gösterebilir. Televizyonun düşük etki düzeyi, özellikle kırsal kesimlerdeki bilgi yayılımı stratejilerinin gözden geçirilmesini gerektirebilir. Çiftçilerin daha interaktif ve doğrudan bilgi alma eğiliminde olmaları, tarımsal yayım stratejilerinin çiftçilerin değişen tercihlerine uyum sağlaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal medya platformları, mobil uygulamalar ve çiftçiler arası ağ oluşturma gibi dijital çözümlerin entegrasyonu için güçlü bir argüman oluşturabilir. Sosyal öğrenme kuramı bağlamında, çiftçilerin edindikleri bilgi ve uygulamaların çoğunu sosyal etkileşim ve gözlem yoluyla kazandıkları belirginleşmiştir. Bu süreç, özellikle konvansiyonel tarım yapan çiftçiler için, bilgi alışverişinin ve uygulamaların benimsenmesinin önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonuçları, yerel ve ulusal tarım politikalarının, çiftçilerin değişen bilgi ihtiyaçlarına uygun bir şekilde çeşitlenmiş ve dinamik bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, çiftçi eğitim programları ve tarımsal danışmanlık hizmetleri, çiftçilerin sosyal yapılarını ve bilgiye erişim alışkanlıklarını dikkate alarak tasarlanmalıdır. Organik tarım yapan çiftçiler arasında yerel destek ağları oluşturarak, bu çiftçilerin birbirlerinden daha fazla destek almasını ve deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak önemlidir. Bu ağlar, bilgi akışını hızlandırabilir ve çiftçiler arasındaki dayanışmayı artırabilir. Genç çiftçilerin tarım sektöründe daha etkin olmalarını sağlamak amacıyla genç çiftçilere yönelik destek programları ve eğitim fırsatları oluşturulmalıdır.

Ayrıca, sosyal öğrenmenin olumsuz etkilerini azaltmak veya gidermek için çiftçilere modern tarım teknikleri, sürdürülebilir pratikler ve doğal kaynak yönetimi konusunda eğitim vermek, bilinç düzeyini artırabilir. Bu eğitimler, çiftçilere daha etkili ve çevre dostu yöntemleri benimsemeleri konusunda yardımcı olabilir. Çiftçiler arasında, farklı topluluklar arasında ve çiftçiler ile uzmanlar arasında daha fazla iletişim ve iş birliği sağlamak, sosyal öğrenme süreçlerini zenginleştirebilir. Ortak projeler, tarım grupları veya çiftçi kooperatifleri gibi yapılar, deneyim paylaşımını ve iş birliğini teşvik edebilir. Sürdürülebilir tarım uygulamalarını benimseyen çiftçilere finansal teşvikler sağlamak, bu tür yöntemlere geçişi kolaylaştırabilir. Devlet destekleri veya özel sektör

yatırımları, çiftçilere ekonomik açıdan çekici hale getirebilir. Bölgelerde çiftçi eğitim merkezleri oluşturarak, çiftçilere sürekli eğitim ve destek sağlamak mümkündür. Bu merkezler, çiftçilere en son tarım teknikleri, sürdürülebilirlik konuları ve iklim değişikliği ile başa çıkma stratejileri konusunda güncel bilgiler sunabilir. Tarımsal uygulamalarda sosyal adaleti desteklemek, çiftçiler arasında eşit fırsatlar ve kaynaklara erişimi teşvik edebilir. Toplulukları güçlendiren ve eşitlik sağlayan politika ve programlar, sosyal öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyebilir. Bu öneriler, sosyal öğrenme süreçlerinin olumlu sonuçlar doğurmasına katkıda bulunabilir ve tarımsal uygulamalarda daha sürdürülebilir ve etik bir yaklaşımın benimsenmesine yardımcı olabilir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları arasında, örneklem büyüklüğü ve coğrafi kapsamın genişletilememe potansiyeli bulunmaktadır. Gaziantep ilindeki çiftçilerin davranışları, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki çiftçiler için genelleştirilemeyebilir. Ayrıca, bilgi edinme kaynaklarının kullanımı zamanla değişebilir ve bu çalışma bu değişimleri yakalayamayabilir. Gelecek çalışmalar, farklı coğrafi bölgelerden ve daha geniş bir çiftçi yelpazesinden veri toplayarak bulguların genelleştirilebilirliğini artırabilir. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin ve medya kullanım alışkanlıklarının tarımsal bilgi edinme ve paylaşma üzerindeki etkisini anlamak için zamana yayılan çalışmalar önem taşımaktadır. Son olarak, çiftçilerin bilgi kaynaklarına erişimde karşılaştıkları engeller ve bu engellerin nasıl aşılacağı konusunda derinlemesine analiz yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bandura, A., Socialcognitive Theory Of Mass Communication, Medial Psycholog
3:3,265-299, 2001.
- Benyishay, A., Mobarak, A. M., Social Learning Incentives For Experimentation
Communication, The Review Of Economic Studies, 86(3), 976-1009, 2019.
- Cento, H., Bahşı, N., Tarımda Sosyal Öğrenme: Gaziantep Örneği, Abant 1st
International Conference On Scientific Researches, 122 – 130, 2022.
- Conley, T., Christopher, U., Social Learning Through Networks: The Adoption Of
New Agricultural Technologies İn Ghana, American Journal Of Agricultural
Economics, 83(3), 668-673, Dahili, 17:1, 99-112, DOI:
10.1080/1389224X.2011.536362, 2001.
- Dooley, E., An Ethnographic Look Into Farmer Discussion Groups Through The Lens
Of Social Learning Theory, Sustainability, 12(18), 7808, 2020.
- Durlauf, S. N., M. Fafchamps., Social Capital. In Aghion, P. S. Durlauf (Eds.),
Handbook Of Economic Growth Edition 1, Volume 1, Pp. 1639-1699.
Amsterdam: Elsevier, 2005,
- FAO Statistic, World Food Agriculture Yearbook.
- Fibl, “The Research Institute Of Organic Agriculture” Erişim Adresi:
[Http://Www.Organic-World.Net/Yearbook/Yearbook-2021.Html](http://Www.Organic-World.Net/Yearbook/Yearbook-2021.Html), Erişim
Tarihi, 17.07.2021.
- Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş., Eurodata Tv-One Tv Year İn The World Erişim
Adresi: www.Tiak.Com, Erişim Tarihi: 20.12.2022.
- Hinrichs, C. C., Gillespie, G. W., Feenstra, G. W., Social Learning İnnovation
At Retail Farmers' Markets. Rural Sociology, 69(1), 31-58, 2004.
- Karubanga, G., Kibwika, P., Okry, F., Sseguya, H., How Farmer Videos Trigger
7Social Learning To Enhance İnnovation Among Smallholder Rice Farmers İn
Uganda, Cogent Food Agriculture, 3(1), 1368105, 2017.
- Knoema, Cereals Area Harvested, Erişim Adresi:
[Https://Knoema.Com/Atlas/Topics/Agriculture/Crops-Production-Area](https://Knoema.Com/Atlas/Topics/Agriculture/Crops-Production-Area)
Harvested/Cereals-Area-Harvested, Erişim Tarihi: 19.11.2021
- Keen, M., Brown, V. A., Dyball, R., Social Learning: A New Approach To

- Environmental Management, In Social Learning In Environmental Management, 20-38, Routledge, 2012.
- Kızılaslan, N., Ünal, T., Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, Turkish Journal Of Agriculture-Food Science Technology, 3(7), 537-544, 2013.
- Leta, G., Stellmacher, T., Kelboro, G., Van Assche, K., Hornidge, A. K., Social Learning In Smallholder Agriculture: The Struggle Against Systemic Inequalities. Journal Of Workplace Learning, 30(6): 469-487, 2018.
- Li, Q., Yang, W., Li, K., Role Of Social Learning In The Diffusion Of Environmentally-Friendly Agricultural Technology In China, Sustainability, 10(5), 1527, 2018.
- Pahl-Wostl, C., The Importance Of Social Learning In Restoring The multi functionality Of Rivers And Floodplains, Ecology And Society, 11(1) 2006.
- Maertens, A., Who Cares What Others Think (Or Do)? Social Learning And Social Pressures In Cotton Farming In India, American Journal Of Agricultural Economics, 99(4), 988-1007, 2017.
- Munshi, K., Social Learning In A Heterogeneous Population: Technology Diffusion In The Indian Green Revolution, Journal Of Development Economics, 73(1), 185-213, 2004.
- Nykqvist, B., Does Social Learning Lead To Better Natural Resource Management? A Case Study Of The Modern Farming Community Of Practice In Sweden, Society Natural Resources, 27(4), 436-450, 2014.
- Pesanayi, T. V. Investigating Learning Interactions Influencing Farmers' Choices Of Cultivated Food Plants, (Doctoral Dissertation, Rhodes University), 2007.
- Schneider, F., Fry, P., Ledermann, T., Rist, S., Social Learning Processes In Swiss Soil Protection—The ‘From Farmer-To Farmer’project, Human Ecology, 37, 475-489, 2009.
- Shaijumon, C. S., Social Learning In Information Diffusion And Capability Of Farmers, International Journal Of Social Economics, 45(4), 602-613, 2018.
- Morgan, S. L., Social Learning Among Organic Farmers And The Application Of The Communities Of Practice Framework, Journal Of Agricultural Education And Extension, 17(1), 99-112, 2011.
- Tarım Ve Orman Bakanlığı, Tarım İstatistikleri, Erişim Adresi
<http://www.tarim.gov.tr/Sgb/Belgeler/Sagmenuveriler/BUGEM.Pdf>,

Erişim Tarihi: 19.10.2022.

Tran, T. A., James, H., Pittock, J., Social Learning Through Rural Communities Of Practice: Empirical Evidence From Farming Households In The Vietnamese Mekong Delta. Learning, Culture And Social Interaction, 16, 31-44, 2018.

Ural, A., Kılıç, İ., Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, 2006.

"Sosyal Öğrenme (Sosyal Pedagoji)", Erişim Adresi:

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_%C3%B6%C4%9Frenme_\(sosyal_pedagoji\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_%C3%B6%C4%9Frenme_(sosyal_pedagoji)), Erişim Tarihi: 10.10.2022

Yamane T., Temel Örnekleme Yöntemleri, ISBN 975-8431- 34-X. İstanbul, 2001.

Yükselen, C., Pazarlama Araştırmaları, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2006

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı : Hakan CENTO
2. Doğum Tarihi :
3. Ünvanı :
4. Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Bitirme Yılı
Lisans	Organik Tarım İşletmeciliği	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans	Organik Tarım İşletmeciliği	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2023

7. Yayınlar:

CENTO, H., BAHŞI, N., TARIMDA SOSYAL ÖĞRENME: GAZİANTEP ÖRNEĞİ.

Cento, H., Bahşı, N. (2022). Farmers' opinion about Syrian workers in agricultural sector in Turkey: Case study of Gaziantep. New medit: Mediterranean journal of economics, agriculture and environment= Revue méditerranéenne d'economie, agriculture et environnement, 21(4), 85-95.

EKLER

Ek-1 Çiftçilerin Tarımsal Ve Sosyal Öğrenme Bulguları / Organik Tarım Yapma Durumları

(1 Kesinlikle katılıyorum- 5 kesinlikle katılmıyorum)													
	Organik tarım yapma durumu	1		2		3		4		5		Toplam	
Diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşurum.	Evet	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
		5	16,7	7	23,3	7	23,3	4	13,3	7	23,3	30	100
	Hayır	39	43,3	35	38,9	10	11,1	2	2,2	4	4,4	90	100
Tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alırım.	Evet	5	16,7	5	16,7	8	26,7	5	16,7	7	23,3	30	100
	Hayır	30	33,3	39	43,3	12	13,3	3	3,3	6	6,7	90	100
Komşularımın düğün-cenaze gibi etkinliklerine katılırım.	Evet	5	16,7	4	13,3	11	36,7	2	6,7	8	26,7	30	100
	Hayır	31	34,4	22	24,4	27	30	1	1,1	9	10	90	100
Katıldığım etkinliklerde komşularımla ürettiğimiz ürünler hakkında konuşurum.	Evet	2	6,7	4	13,3	16	53,3	2	6,7	6	20	30	100
	Hayır	31	34,4	20	22,2	30	33,3	4	4,4	5	5,6	90	100
	Evet	7	23,3	4	13,3	12	40	3	10	4	13,3	30	100

Katıldığım etkinliklerde komşularımla bitki hastalık ve zararlıları konusunda konuşurum.	Hayır	29	32,2	19	21,1	28	31,1	8	2,5	6	3,3	90	100
Köy toplantılarında komşularımla üretim faaliyetlerimiz konusunda konuşuruz.	Evet	6	20	9	30	9	30	3	10	3	10	30	100
	Hayır	25	27,8	28	31,1	24	26,7	7	7,8	6	6,7	90	100
Köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunlarımızı tartışırız.	Evet	5	16,7	9	30	8	26,7	2	6,7	6	20	30	100
	Hayır	30	33,3	21	23,3	27	30	7	7,8	5	5,6	90	100
Komşularımdan ve diğer çiftçilerden duyduğum bilgileri üretim faaliyetlerimde kullanırım.	Evet	6	20	5	16,7	10	33,3	2	6,7	7	23,3	30	100
	Hayır	23	25,6	16	17,8	28	31,1	11	12,2	12	13,3	90	100
Üretimde sorun yaşadığım konularda diğer çiftçilerin tavsiyesini alırım.	Evet	6	20	6	20	8	26,7	4	13,3	6	20	30	100
	Hayır	31	34,4	14	15,6	19	21,1	16	17,8	10	11,1	90	100
Diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmemde uygularım.	Evet	5	16,7	6	20	10	33,3	6	16,7	4	13,3	30	100
	Hayır	19	21,1	13	14,4	31	34,4	18	20	9	10	90	100
	Evet	6	20	7	23,3	8	26,7	3	10	6	20	30	100

Ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle iş birliği yaparım.	Hayır	34	37,8	14	15,6	29	32,2	7	7,8	6	6,7	90	100
Duyduğum bir yeniliği hemen uygularım.	Evet	4	13,3	6	20	10	33,3	4	13,3	6	20	30	100
	Hayır	12	13,3	11	12,2	28	31,1	16	17,8	23	25,6	90	100
Yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	Evet	2	6,7	3	10	7	23,3	7	23,3	11	36,7	30	100
	Hayır	5	5,6	15	16,7	25	27,8	16	17,8	29	32,2	90	100
Yeni bir ilacı denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	Evet	-	-	5	16,7	8	26,7	7	23,3	10	33,3	30	100
	Hayır	3	3,3	14	15,6	27	30	22	24,4	24	26,7	90	100
Yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	Evet	-	-	3	10	7	23,3	8	26,7	12	40	30	100
	Hayır	6	6,7	15	16,7	28	31,1	23	25,6	18	20	90	100
Yeni bir tohum, ilaç, gübre, ekipman vb. Destek kapsamında ise hemen uygulamak için gönüllü olurum.	Evet	1	3,3	3	10	10	33,3	6	20	10	33,3	30	100
	Hayır	4	4,4	13	14,4	30	33,3	20	22,2	23	25,6	90	100
Yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer	Evet	1	3,3	8	26,7	5	16,7	6	20	10	33,3	30	100
	Hayır	14	15,6	15	16,7	30	33,3	11	12,2	20	22,2	90	100

çiftçilerin sonuçlarını beklerim.													
Yayın elemanlarının önerilerini dikkate alır işletmemde uygulayım.	Evet	4	13,3	11	36,7	8	26,7	2	6,7	5	16,7	30	100
	Hayır	9	10	15	16,7	35	38,9	12	13,3	19	21,1	90	100
Yayın elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uygulayım.	Evet	4	13,3	3	10	7	23,3	3	10	13	43,3	30	100
	Hayır	10	11,1	12	13,3	33	36,7	12	13,3	23	25,6	90	100

Ek-2. Anket Soruları

İlçe:	Köy:
1- Cinsiyetiniz	() Kadın () Erkek
2- Yaşınız	
3- Öğrenim Durumunuz	() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Okur/yazar değil
4- Ailedeki birey sayısı	
5- Tarım dışında başka bir işle uğraşıyor musunuz?	() Evet () Hayır
6- Tarımsal faaliyetiniz	() Bitkisel üretim () Hayvansal Üretim () Her ikisi
7- Arazi mülkiyet durumu	() Mülk () Ortak () Kiracıda dada
8- Ekilen arazi büyüklüğünüz	
9- Kaç yıldır çiftçilik yapmaktasınız?	
10- Tarımsal üretim konusunda eğitim aldınız mı? Birden fazla eğitim almışsanız lütfen sayısını yazınız.	() Evet kez () Hayır Cevabınız evet ise bu eğitimi nereden aldınız?
11- Almış olduğunuz bu eğitimin süresi ne kadar? (Hafta, ay vb)	
12- Almış olduğunuz bu eğitimin konusu nedir?	
13- Tarımsal üretimi nereden öğrendiniz?	() Eş-dost () büyüklerimden () internet () radyo-televizyon () Diğer.....
14- Çevrenize tarımsal üretimi öğretiyor musunuz?	() Evet () Hayır
15- Tarımsal üretimde yardım gerektiğinde nereye başvuruyorsunuz?	() Eş-dost () büyükler () internet () radyo-televizyon () Ziraat odası () Tarım il/ilçe mūd. () Diğer
16- Tarımsal üretimde aile fertleriniz çalışıyor mu ?	() Hayır () Evet
17- Aile fertleriniz tarımı nasıl öğrendi?	() Ben öğrettim. () çevrelerinden öğrendiler () Eş-dost öğretti () Büyüklerinden öğrendiler () İzleyerek, tekrar ederek öğrendiler
18- Herhangi bir tarımsal kooperatif ya da birliğe üye misiniz?	() Evet () Hayır Evet ise; () Ziraat odası () Sulama Birliği () Tarım Kredi Kooperatifi () Diğer.....
19- Organik tarım yapıyor musunuz?	() Evet () Hayır Cevabınız hayır ise 31. soruya geçiniz.

20- Arazinizin tamamında mı organik tarım yapıyorsunuz? Cevabınız hayır ise organik ve konvansiyonel üretim alanınızın miktarını belirtiniz.	() Evet () Hayır Organik :da Konvansiyonel: da
21- Organik tarımı nereden duydunuz?	() Eş-dost () büyüklerimden () internet () radyo-televizyon () Ziraat odası () Diğer.....
22- Organik tarımı ilk olarak ne zaman duydunuz? (ay, yıl vb)	
23- Organik tarımı ilk duymanızdan ne kadar süre sonra yapmaya başladınız?	
24- Kaç yıldır organik tarım yapıyorsunuz?	
25- Organik tarım yapmaya nasıl karar verdiniz?	() Eş-dost tavsiyesi ile () kendim araştırarak () kamu spotları () ziraat mühendisleri () Diğer
26- Organik tarımı neden yapıyorsunuz?	
27- Gelecek yıllarda organik tarım üretim alanınızı genişletmeyi düşünüyor musunuz?	() Evet () Hayır Evet ise neden? Hayır ise neden?
28- Organik tarıma geçiş yaptıktan sonra çevrenizdeki çiftçilere tavsiye ettiniz mi? Evet ise;	() Evet () Hayır
29- Tavsiyeniz üzerine organik tarıma başlayan çiftçi var mı	() Evet () Hayır
30- Ne kadar süre sonra organik tarımı uygulamaya başladılar?	

Organik Tarım ve Konvansiyonel Tarımda Sosyal Öğrenme: Karşılaştırmalı Bir Analiz

31- Tarımsal üretim izleyerek veya gözlemleyerek öğrenilebilir mi?

() Evet () Hayır

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

32- Tarımsal üretimde yıl içerisinde zorlandığınız durumlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir? Lütfen önem sırasını belirtiniz.)

() Hastalıklar () Zararlılar () İklim koşulları () Bilgisi eksikliği
() Diğer.....

33- Aşağıdaki bilgileri nereden öğrendiğinizi belirtiniz.

(1: Ziraat müh., 2: Büyüklerden, 3: Çevre-dost, 4: Satıcı firma, 5: İnternet, 6: Diğer
.....)

	1	2	3	4	5	6
İlaç, gübre vb. ürünlerin nasıl kullanılacağı						
Hangi ilaçların hangi zamanlarda kullanılacağı						
İlaçların kaç kez kullanılacağı						
Hangi gübrenin ne zaman kullanılacağı						
Gübre miktarı						
Teknolojik ekipman kullanımı						
Yem miktarı						
Sulama zamanı ve miktarı						
Sulama çeşidi						
Tohum çeşidi						

34- Tarımsal yenilikleri (teknoloji,gübre, ilaç vb.) internet vs. gördüğünüz anda kullanıyor musunuz ?

() Evet () Hayır

Cevabınız hayır ise neden?

.....

35- Sempozyum, kongre, panel vb. toplantılara katılım sağlıyor musunuz?

() Evet () Hayır

Cevabınız hayır ise neden?

.....

36- Çevrenize tarımsal üretim hakkında bilgi verip, girdi ve ekipmanların nasıl kullanılması gerektiğini anlatır mısınız?

() Evet () Hayır

Cevabınız hayır ise neden?

.....

37- Faaliyet alanınızla ilgili yenilikleri takip eder misiniz?

() Genellikle () Bazen

() Nadiren () Hiç

38- Tarım da kullanılan girdi ve ekipmanlarla ilgili güncel bilgileri nerelerden takip ediyorsunuz?

(Birden fazla seçenek seçebilirsiniz)

	Ziraat Odası	Eş- dost	İl, ilçe Tarım müdürlükleri	İnternet	Televizyon
Gübre					
Yem					
Ekipman					
Sulama araçları					
İlaçlar					
Tohum					
Diğer					

39- Tarımsal üretimde öğrendiğiniz yenilikler, üretimimize katkı sağladı mı?

() Evet () Hayır

40- Aşağıdakilerden hangisinde öğrendiğiniz yeni bilgi üretimimize en çok katkı sağladı.

(1-5 arasında değerlendiriniz. 1= çok katkı sağladı. 5= hiç katkı sağlamadı)

	Çok katkı sağladı	Katkı sağladı	Etki etmedi	Katkı sağlamadı	Hiç katkı sağlamadı
Gübreleme					
Sulama					
İlaçlama					
Ekipman					
Tohum					
Diğer					

41- En çok kullandığınız iletişim aracı nedir? lütfen kullanım oranınıza göre puanlayınız.

(1= çok kullanıyorum. 5=hiç kullanmıyorum.)

Bilgisayar	
Telefon	
Televizyon	
Radıo	
Dergi, Gazete	
Diğer	

42- Aşağıdaki ifadeleri cevaplayınız.

	1-5
Diğer çiftçilerle, komşularla tarımsal üretim konusunda konuşurum.	
Tarımsal üretim konusunda diğer çiftçilerden tavsiye alırım.	
Komşularımın düğün-cenaze gibi etkinliklerine katılırım.	
Katıldığım etkinliklerde komşularımla ürettiğimiz ürünler hakkında konuşurum.	
Katıldığım etkinliklerde komşularımla bitki hastalık ve zararlıları konusunda konuşurum.	

Köy toplantılarında komşularımla üretim faaliyetlerimiz konusunda konuşuruz.	
Köy toplantılarında tarımsal üretimdeki sorunlarımızı tartışırız.	
Komşularımdan ve diğer çiftçilerden duyduğum bilgileri üretim faaliyetlerimde kullanırım.	
Üretimde sorun yaşadığım konularda diğer çiftçilerin tavsiyesini alırım.	
Diğer çiftçilerin tavsiyelerini işletmemde uygularam.	
Ürünlerin pazarlanması konusunda diğer çiftçilerle işbirliği yaparım.	
Duyduğum bir yeniliği hemen uygularam.	
Yeni bir tohumu denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	
Yeni bir ilacı denemeden önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	
Yeni bir ekipmanı almadan önce diğer çiftçilerin denemesini beklerim.	
Yeni bir tohum, ilaç, gübre, ekipman vb. Destek kapsamında ise hemen uygulamak için gönüllü olurum.	
Yeni bir uygulamayı denemeden önce diğer çiftçilerin sonuçlarını beklerim.	
Yayım elemanlarının önerilerini dikkate alır işletmemde uygularam.	
Yayım elemanlarının önerdiği bir yeniliği hemen uygularam.	

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

FORM
YL11

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 28/11/2023

Tez Başlığı / Konusu: Organik Tarım ve Konvansiyonel Tarımda Sosyal Öğrenme : Karşılaştırmalı Bir Analiz

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract, c) Giriş, d) Ana bölümler ve e) Sonuç, f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 70 sayfalık kısmına ilişkin, 28 /11 /2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 'tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30) ☐

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dahil,
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10) ☒

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hakan CENTO

Öğrenci No: 2012903102

Anabilim Dalı: Organik Tarım İşletmeciliği

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

RAPORU DÜZENLEYEN

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

(Unvan, Ad Soyad, İmza)